

Den Gamle By

2016

Offentlige tilskudsgivere

Kulturministeriet
Aarhus Kommune

Donationer til store aktuelle projekter

A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal	Den Moderne By
Salling Fondene	Aarhus Fortæller
Aage og Johanne Louis-Hansens Fond	Smykkeskrinet
Købmand Herman Sallings Fond	Hus fra Skanderborg
Velux Fonden	Projekt danske middelalderbyer
CAC Fonden	Motor Compagniet
Nordea-fonden	Det er for børn – børneliv i 200 år
Bikubenfonden	Et somalisk hjem i Danmark
Augustinus Fonden	Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie
Bodil Christiane Kolding Sneums Fond	Udvikling
Julius Christian Gårdbos og Ketty Laura Gårdbos Fond	Udvikling af Traktørstedet Simonsens Have
Foreningen PlanDanmark	Efteruddannelse

Hovedsponsor

Jyllands-Posten

Den Gamle By

Den Gamle By er under protektion af
Hendes Majestæt Dronning Margrethe II

Den Gamle By 2016

© 2016 forfatterne, Den Gamle By og Historika / Gads Forlag A/S

Forlagsredaktion: Kitt Boding-Jensen, Thomas Bloch Ravn og Historika

Omslag og design: Lene Nørgaard, Propel

Grafisk tilrettelæggelse: Per Demuth, Demuth Grafisk

Forsidefoto: VW Type 1, bedre kendt som folkevognsboblen,
i baggården i Den Gamle Bys 1974-kvarter.

Oversættelse: Peter Sean Woltemade

Repro: Narayana Press

Tryk: Clemensstrykkeriet

ISBN: 978-87-93229-23-5

ISSN: 0909-945x

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Det er tilladt at citere med kildeangivelse i anmeldelser.

Indhold

- Museumspris for fornyelse 5
Thomas Bloch Ravn
- Årets gang og planer for fremtiden 11
Thomas Bloch Ravn
- Red Barnets Børnehave Rosenvang 37
Berit Guldmann Andersen og Karsten Tuft
- Fantasifulde, farverige og fandenivoldske
Christiania plakater i 45 år 48
Elsebeth Aasted Schanz
- Et somalisk hjem i Danmark 63
Anneken Appel Laursen
- En livsforlængende kur til Apoteket 70
Merete Pallesen
- En vikingeplankevej genskabt til Aarhus Fortæller 83
*Rasmus Vinther, Christian Rønne Larsen
og Martin Brandt Djupdræt*
- Smykkeskrinet 90
Jens Ingvordsen
- Motoriserede køretøjer i Den Gamle By 99
Erik Nellemann
- Årsberetning Dansk Center for Byhistorie 104
Mikkel Thelle
- Tal og fakta fra Den Gamle By 110
- Sponsorer 125

AND

EM

European Museum

GROUP
FACIL
NATION

Museumspris for fornyelse

Thomas Bloch Ravn

Lørdag aften 21. maj fik Den Gamle By overrakt den prestigefyldte Luigi Micheletti Award. Prisen uddeles én gang årligt til et innovativt museum, der arbejder med samtidshistorie. Det er første gang et dansk museum modtager prisen, som er uddelt hvert år siden 1995. Prisen uddeles af en jury, der er nedsat af European Museum Academy, og som består af 11 museumsfolk og forskere fra hele Europa.

Fra overrækkelsen ses her fra venstre formanden for juryen, museumsdirektør Karl Murr fra Augsburg og jurymedlem prinsesse Sibilla de Luxemburg, som var de to dommere, der besøgte og bedømte Den Gamle By. Til højre Thomas Bloch Ravn fra Den Gamle By med den statuette, som symboliserer prisen. Olivenkransen fik han overrakt af en gruppe småbørn.

Luigi Micheletti Award gives først og fremmest for det, den engelske museumstænker Kenneth Hudson (1916-99) kaldte "public quality", ligesom det understreges, at det er vigtigt at give de besøgende mere, end de forventer af et museumsbesøg. Derved adskiller Luigi Micheletti Award sig fra den anden store europæiske pris, EMYA, som gives til et nyt museum eller til et museum, der er ombygget eller nyindrettet inden for de seneste tre år.

Museumsbegrebet under forandring

Prisen blev uddelt ved en konference på den græske ø Lesbos. På konferencen blev de 21 nominerede museer præsenteret, og der var indlæg og diskussioner om museernes fremtid.

Tilsammen gav dette et interessant billede af tendenser og ting på vej. Og én ting står i hvert fald klart: Museumsbegrebet er under forandring, og museer kan være andet og mere end det, man plejer at forbinde med et museum.

Mere end genstande

For mange museer er tingene, museumsgenstandene, ikke længere per automatik det vigtigste. For eksempel var det interessant at høre, at det tyske Museum der Alltagskultur havde halveret antallet af udstillede genstande og reduceret kraftigt i teksterne med det resultat, at museet havde fordoblet antallet af besøgende. Og det var interessant, at det forhold, at der kun findes uendelig få ting bevaret efter nazisternes udryddelse af jøderne i Polen, havde fået Polin, museet for de polske jøder, til at arbejde med begrebet historisk teater. For når der ikke findes genstande eller andre materielle vidnesbyrd, må man vise de vigtige historier på andre måder.

Immateriel kulturarv

Det var også en vigtig pointe, at museer i højere grad bør tage vare på den såkaldte "intangible heritage", som på dansk oversættes til den immaterielle kulturarv. Marilena Alivizatos, som er forsker ved University College London, slog fast, at den immaterielle kulturarv er et bredt felt, der rækker fra sang og dans over menneskelivets ritualer til håndværksmæssig gefühl.

Pointen med det sidste er, at mange museer har bevaret og udstillet redskaber fra forsvundne håndværk, men kun sjældent demonstreret det håndlag og de teknikker, som faget indebærer. Marilena Alivizatos talte på den baggrund for, at museerne skal gentænke og udvide deres samlinger og deres indsamling til også at omfatte det immaterielle.

Multi-voice og social indsats

Et tredje punkt af interesse var, at museerne skal være mangfoldige. "Multi-voice" var et ord, der gik igen i mange diskussioner, og pointen er, at museerne skal give stemme til mange forskellige, til forskellige synspunkter og medvirke til, at det er publikum, der med dette som udgangspunkt selv må tænke og tage stilling.

Endelig så gav Den Gamle Bys arbejde med ældre, der er ramt af demens, og børn og unge med mentale handicaps, naturligvis også anledning til, at museernes rolle på det sociale område kom i fokus.

Et inkluderende museum

Den Gamle By blev nomineret til Luigi Micheletti-prisen for sit arbejde med at opdatere museet til også at rumme miljøer fra 1960'erne og 1970'erne. Derudover for sit arbejde med at udvikle særlige tilbud til marginaliserede grupper såsom demente og psykisk handicappede børn og unge. Og endelig for museets anderledes model for samtidsdokumentation, som er kommet til udtryk i for eksempel projektet med den hjemløse, der boede tre måneder i en baggård på museet, og det somaliske hjem, som museet i foråret åbnede i en lejlighed. Her har museets gæster fået mulighed for at besøge hjem og personer, som de ellers næppe ville have kunnet besøge.

Den Gamle By er ”a museum for the people”

I motivationen for at give prisen til Den Gamle By hedder det:

”Den Gamle By is a pioneering institution in the museological handling of the pressing social questions of our time. It is a museum for the people in the truest sense. It shows great courage in addressing relevant subjects which elsewhere often fall victim to a nostalgic-romantic view of history. Den Gamle By makes a visit to the museum a communicative and inspiring experience. It demonstrates strikingly that culture is a wonderful way of reaching out to society”.

Mange ved ikke, hvad Luigi Micheletti Award er, eller hvad prisen står for. En filminstruktør løste problemet for mig, da han sagde, at det måtte da være museumsverdenens De Gyldne Palmer. For godt nok er Lesbos ikke Cannes, der var ingen rød løber ved uddelingen, og dresscoden blandt museumsfolkene var noget mere afdæmpet end blandt de kendte i Cannes. Men Luigi Micheletti-prisen er faktisk en af de allerfineste museumspriser i Europa. Og i Den Gamle By er vi ved at revne af stolthed over at have modtaget den.

Recognition for innovation

On the evening of Saturday 21 May, Den Gamle By was presented with the prestigious Luigi Micheletti Award. The prize is annually awarded to an innovative museum working with recent history.

Den Gamle By was nominated for the Luigi Micheletti Award, in part for its work in connection with updating the museum. The museum now also includes period-rooms depicting the 1960s and 1970s and has developed special experiences for marginalized groups such as people suffering from dementia and mentally handicapped children. The museum has also developed an innovative model for documentation of contemporary life. Examples include, a project involving a homeless person who lived in a backyard at the museum for three months and a Somali home which the museum opened in the spring. In these cases, the museum's visitors have had an opportunity to visit homes and individuals they would hardly otherwise have been able to visit. This is the first time a Danish museum has been awarded the prize, which has been given every year since 1995, and we at Den Gamle By are extremely proud to receive it.

Årets gang og planer for fremtiden

Thomas Bloch Ravn

Den Gamle By er fortsat i god gænge med et solidt besøgstal, gode egenindtægter, en fornuftig drift og løbende afslutning af projekter til glæde for museets store publikum. Vi afventer spændt, hvad den endelige afgørelse i sagen om fredning af Botanisk Have vil betyde for Den Gamle Bys fremtidige udvikling, og vi krydser fingre for, at politikerne på Christiansborg ikke skærer så hårdt som signaleret i museets statstilskud. Gode fysiske og økonomiske rammer er nemlig en afgørende forudsætning for en fortsat udvikling af Den Gamle By, som en stor undersøgelse fra turistorganisationen VisitDenmark har dokumenteret, er Danmarks mest kendte museum.

Fortsat højt besøgstal

Den Gamle Bys besøgstal nåede i 2015 op på 476.050, hvilket er det tredjebedste besøgstal nogensinde, kun overgået af 2013 og 2014. Også 2016 tegner til at blive velbesøgt, idet antallet af museumsgæster her i september ligger knap 10 procent foran sidste år. Det er vores håb og forventning, at antallet af besøgende vil stige yderligere, når de kommende års store projekter realiseres. Et stort besøgstal giver gode entreindtægter. Entreindtægterne beløb sig i 2015 til godt 27 mio kr, som sammen med museets øvrige egenindtægter har betydet, at Den Gamle By har en fornuftig drift. Forudsætningen er, at det offentlige fortsat bakker op bag Den Gamle By. På dette felt er der desværre truende skyer i horisonten.

Pølsemakeren i Den Gamle By til jul.

Robusthed trues af statslig nedskæring

På grund af noget, der virker som en misforståelse, risikerer Den Gamle By nemlig at miste ca 20 procent af sit statstilskud. Historien er følgende: I 2008 bevilgede staten ekstra 4 mio kr om året til Den Gamle By med henblik på at sikre udvikling og sidenhen drift af museets mange nye initiativer. Midlerne blev formelt givet for fire år, men med et klart signal om, at beløbet derpå ville blive permanent. I finansloven for 2013 blev det bestemt, at den ene mio skulle være fast på finansloven, mens det var på et hængende hår, at der blev skabt flertal for de resterende 3 mio kr også. Dog kun for endnu en fireårig periode.

Situationen er i skrivende stund denne, at Den Gamle By risikerer, at statens tilskud fra 2017 reduceres fra 15,8 mio kr til 12,8 mio kr med virkning fra 2017. Sker dette, vil det være et alvorligt slag, og det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi i Den Gamle By undrer os over, at der indtil nu kun er venlige ord, men ingen konkret opbakning fra Christiansborg.

Vi har argumenteret med, at Den Gamle By ifølge Slots- og Kulturstyrelsens undersøgelser er det museum i Danmark, der når bredest ud til hele befolkningen, vi arbejder målrettet med tilbud til demente og andre socialt inkluderende projekter, vi uddanner og efteruddanner håndværkere, hvortil kommer, at museet uden diskussion er en overskudsforretning for det offentlige, idet vi for hver offentlig krone skaber en omsætning på fire kroner med dertilhørende skattebetaling osv. Vi gør sådan set alt det, som politikere og statsadministration gerne vil have.

Vi håber fortsat på, at tilskuddet falder på plads i forbindelse med finanslovsforhandlingerne, men sker det ikke, vil vi desværre være nødt til at øge publikums betaling, ligesom vi evt også vil være nødt til at reducere i nogle af de almenyttige, men ikke-indtægtsgivende aktiviteter.

Den Gamle By er en fysisk Danmarkskanon

”En Danmarkskanon er et dannelsesprojekt om den historie og kultur, der har formet vores samfund. Den skal skabe debat og bevidsthed om vore værdier, ikke fordi vi er bedre end andre, men fordi vi skal kende os selv og vore forudsætninger”, sagde kulturminister Bertel Haarder, da han i slutningen af 2015 lancerede sine tanker om en Danmarkskanon. Han understregede,

at en sådan kanon er vigtig, fordi meget af det, vi holder af og er stolte af, aktuelt er under pres.

I Den Gamle By havde vi egentlig ikke tænkt nærmere over det, men kulturministerens tanker gjorde det klart for os, at det rent faktisk er det, vi gennem de senere år har arbejdet med at udmønte i det kvarter, der med udgangspunkt i 1974 viser 1960'ernes og 70'ernes historie.

For her viser vi velfærdssamfundet, frisindet, tillidskulturen, kvindefrigørelsen, ligestillingen, den lave magtdistance og modet til at sige imod og være anderledes. Ikke som abstrakte begreber, men som et mangfoldigt totalbillede af det danske samfund i en historisk epoke, hvis betydning vanskeligt kan overvurderes. Værdierne er indlagt i variationen af boliger og erhverv, og det kan opleves i interviews, supplerende informationer og i dilemmaspil.

Også den ældre del af museet giver en solid bund for Den Gamle Bys Danmarkskanon, idet denne del viser en typisk dansk by, som den tog sig ud i 1800-tallet, som var grundlovens, de folkelige bevægelser, den tidlige industrialismes og det politiske demokratis formative århundrede.

I forbindelse med åbningen af udstillingen Børne TVs Historie besøgte kulturminister Bertel Harder de nye kvarterer i Den Gamle By. Her prøver han 1970'er-tøj i det digitale klædeskab i Kollektivet.

Danmarks bedst kendte museum

Ifølge en dugfrisk undersøgelse fra turistorganisationen VisitDenmark er Den Gamle By det bedst kendte museum i Danmark. Foran både Nationalmuseet, Louisiana, Rosenborg, ARoS og Moesgaard. Og ser man på alle attraktioner under ét, ligger Den Gamle By nummer tre lige efter Legoland og Tivoli. Analysen er udarbejdet af VisitDenmark på baggrund af mere end 8000 interviews foretaget i februar og marts 2016.

Vi er stolte af Den Gamle Bys fine placering, men endnu mere er vi stolte af, at Den Gamle By også ligger helt i top i Danmark, når man ser på interessen for et besøg – pænt over både Tivoli, Dyrehavsbakken, Københavns Zoo og Legoland. Undersøgelsen viser også, at "Tivoli og Den Gamle By er nogle af de få eksempler på attraktioner, som appellerer bredt i befolkningerne".

Også blandt udlændinge står Den Gamle By stærkt. Rapporten skriver således: "I Norge er der et solidt kendskab til Aarhus som feriedestination, hvilket afspejler sig i et godt kendskab til Den Gamle By, mens relativt færre kender ARoS". I Tyskland, Storbritannien og Holland er kendskabet til museerne generelt begrænset. Men slotte, Nationalmuseet og Den Gamle By vækker genklang hos dem.

Hædersbevisninger

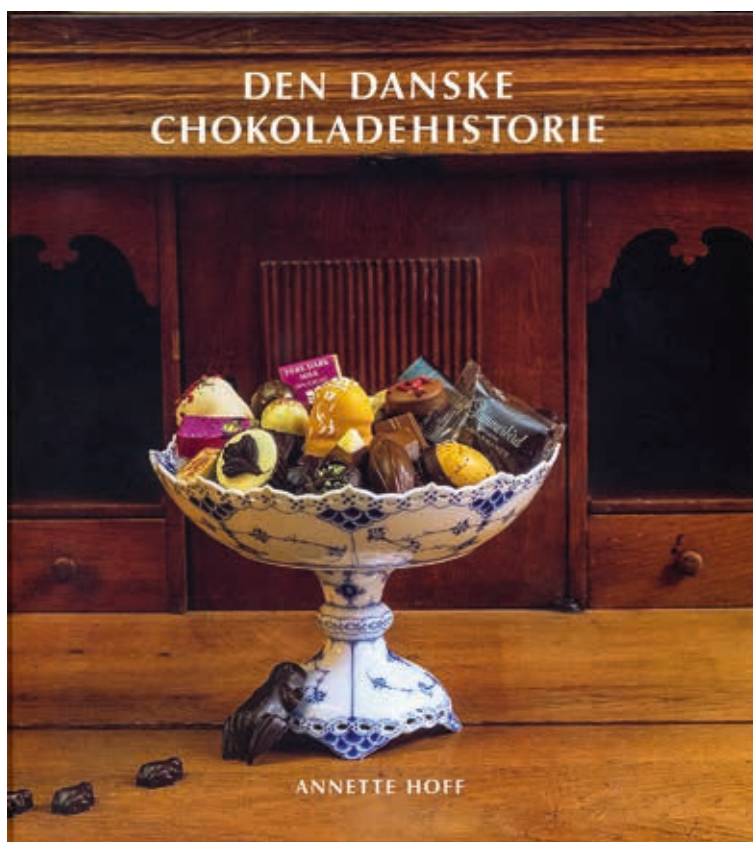
Kvalitet og kreativitet er med til at skabe udvikling i Den Gamle By i disse år. Det luner, når det også anerkendes af andre, hvilket er sket til overmål i det forløbne år.

Den 10. februar modtog museums lærer Henning Lindberg Nordisk Centrum for Kulturarvspædagogik's store pris, den såkaldte NCK - Det pædagogiske Priset 2016. Det foregik ved et arrangement på museet Jamtli i Östersund i Midtsverige, og Henning Lindberg modtog prisen for sit arbejde med særlige museumstilbud for ældre, der er ramt af demens.

Den 16. april modtog seniorforsker, dr.phil. Annette Hoff Det Danske Gastronomiske Akademi's hædersdiplom for de to første bind af Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie, Den danske tehistorie og Den danske kaffehistorie, som udkom i oktober 2015.

Derudover var Den Gamle By nomineret til Artbeat Prisen 2016 - Danmarks Kulturformidlingspris, som er skabt af Have Kommunikation og Spar Nord Fonden.

Den danske chokoladehistorie er tredje bind i Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie. Seniorforsker, dr.phil. Annette Hoff modtog den 16. april Det Danske Gastronomiske Akademi's hædersdiplom for de to første bind om kaffe og te.

Og endelig modtog Den Gamle By den store europæiske museumspris, Luigi Micheletti Award, for sit nyskabende arbejde med at fortælle og formidle samtidshistorien. Se nærmere herom i årbogens indledende artikel.

Red Barnets Børnehave Rosenvang

I 1960'erne og 70'erne blev der flere og flere daginstitutioner i takt med, at kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet. En børnehave i 1974-delen har derfor længe stået på museets ønskeseddel, og det var en glædens dag, da vi 12. februar kunne åbne Red Barnets Børnehave Rosenvang på første sal i hjørnehuset fra København, som nu ligger i Den Gamle Bys Havnegade. Det var de færreste børnehaver, der lå på første sal. Derfor kan man også i udstillingen se, at der er planer om

en udflytning af børnehaven til et moderne byggeri i ét plan. Børnehavens legeplads er placeret i baggården bag Hjørnehuset.

Børnehaven er blevet til i et tæt samarbejde med Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus, som stillede både ekspertise og ikke mindst en stor mængde inventar til rådighed fra foreningens samling. Se nærmere herom i artiklen side 37. Åbningen blev foretaget af Bünyamin Simsek, rådmand for magistraten for Børn og Unge i Aarhus.

Et somalisk hjem i Danmark

Den 11. marts åbnede udstillingen Et somalisk hjem i Danmark 2016, hvor livsstilsekspert Anne Glad holdt åbningstalen. Forud var gået et koncentreret forløb, hvor seks somaliske kvinder i samarbejde med Den Gamle By havde skabt et somalisk-dansk hjem i en treværelses lejlighed over jazzværtshuset Bent J. Se nærmere herom i artiklen side 63.

I to weekender i april blev der afholdt Somalisk på dansk, med dialog i udstillingen, mad, musik, modeshow og hennetegning. I efteråret blev fire debataftener gennemført i samarbejde med FO-Aarhus og Århus Stiftstidende.

Udstillingen er blevet til med støtte fra Bikubenfonden og er et af resultaterne af Den Gamle Bys tilstedeværelse i den aarhusianske bydel Gellerupparken og Toveshøj. Udstillingen er åben indtil april 2017.

Blind mands lejlighed

Den svagsynede Henning Eriksen er hovedkilden til det hjem, der 4. oktober blev åbnet som det tiende og sidste hjem i 1970'er-kvarteret. Lejligheden, der viser hjemmet, som det tog sig ud i 1974, er skabt i tæt samarbejde med Henning Eriksen, og den er så vidt vides det eneste eksempel på en handicappet persons hjem på museum i Norden. Hjemmet blev åbnet af landsformanden for Dansk Blindesamfund Thorkild Olesen.

I 1974 arbejdede Henning Eriksen som programmør, han var aktiv i blindesagen og dyrkede sport i sin fritid. I lejligheden kan man se Hennings punktbøger, punktskrivemaskine og punkttavle, samt særlige spillekort og terninger til blinde. Lejligheden er meget ordentlig, for det var vigtigt, at alle ting havde deres faste plads, så de var lette at finde. Dermed adskiller lejlighedens

udtryk sig fra de typiske fordomme om, hvordan en yngre mand indretter sig, når han bor alene.

På en skærm i lejligheden kan man opleve lejligheden, som den ser ud med Hennings Eriksen kraftigt nedsatte syn. Skærmen viser også optagelser af, hvordan Henning bruger sine hjælpemidler.

Det er for børn ...

Med støtte fra Nordea-fonden har Den Gamle By sat fokus på børn, leg og mad. Projektet blev skudt i gang den 3. maj, da kulturminister Bertel Haarder og direktør for Nordea-fonden Henrik Lehmann Andersen åbnede udstillingen Børne TVs Historie med klip, dukker, tableauer og fortællinger fra den guldgrube af genkendelse, der ligger i næsten 60 års børne-tv.

Udstillingen og de mangeartede aktiviteter, der knytter sig hertil, er en del af det tværfaglige projekt Det er for børn - børneliv i 200 år, som også rummer legeaktiviteter, optræden af værter fra børne-tv og udvikling af undervisningsforløb omkring mad og madkultur i historisk perspektiv.

De væsentligste samarbejdspartnere i projektet er Odense Bys Museer, Gerlev Legepark, Madkulturen i Roskilde og Danmarks Radio.

Fra åbningen af Børne TVs Historie. Tv Anna og Lottes mor, Hanne Willumsen, og th Bamses mor, Katrine Hauch-Fausbøll.

Kath og Christiania på Plakatumseet

Dansk Plakatumseum har i år vist to særudstillinger i museets lyse lokaler i Den Gamle By.

Den 4. marts åbnede en retrospektiv udstilling med plakatkunstneren Gitte Kath. Anledningen var Gitte Kath's 40 års jubilæum som plakatkunstner, hvor hun har prøvet kræfter med plakater for turisme, foreninger, FDB, DSB, festivaler, konferencer, udstillinger og sociale emner. Det er dog først og fremmest teatret, der dominerer hendes produktion. Ikke mindst plakater for Teatret Møllen i Haderslev, hvor hun indtil 2015 fungerede som scenograf og iscenesætter. Udstillingen, der kunne ses frem til 29. maj, havde titlen Nøglen til historien. Gitte Kath's plakater i 40 år og viste værker fra midten af 1970'erne til 2015.

Den anden udstilling åbnede 30. juni og er arrangeret i anledning af, at det i 2016 er 45 år siden, at Christiania blev etableret. Med plakaterne som talerør belyser udstillingen fristadens eksistens, udvikling og idealer. Helt fra begyndelsen har plakaten været et vigtigt kommunikationsmiddel for fristaden. Plakaterne bobler af fantasi og emner af kvalitet og er samtidig en vigtig kilde til belysning af livet og historien i denne særlige enklave i København. Skuespilleren Anne Marie Helger holdt en interessant og i alle henseender farverig åbningstale. Udstillingen kan ses til og med 3. januar 2017. Se i øvrigt artikel om udstillingen andetsteds i denne årbog.

Plakatumseet har sin vigtigste aktivitet i Den Gamle By, men udlåner i øvrigt til museer og kunstforeninger over hele landet.

Opdateringer

I Den Gamle By arbejder vi hele tiden med at opgradere udstillinger og fortællinger. I købmandsgården 1864 er køkkenets gammeldags ildsted således erstattet af et, efter den tids målestok, moderne støbejernskomfur. Køkkenet er blevet malet og indrettet mere hensigtsmæssigt, så aktørerne bedre kan formidle de temaer, der skifter hen over året. Temaerne rækker fra juleudstillingen inspireret af brødrene Krohns populære bog, Peters Jul, over begravelsesudstillingen i foråret, hvor husets søn er blevet dræbt i slaget ved Dybbøl, til sommerens handel og vandel, og endelig til efterårets syltetid og barnedåb.

I Møntmestergården er førstesalens 1768-lejlighed blevet bed-

Anne Marie Helger
åbnede udstillingen
Fristaden Christianias
plakater i 45 år på
Plakatumseet med en
farverig tale og iført
en kjole fremstillet på
Christiania.

re formidlet. Fruens kabinet er blevet udstyret med et bord med kobberplade, så det ikke ville blive skadet af dryp fra tidens moderne drikke, te, kaffe og chokolade. I lejlighedens to store sale er indretningen gjort mere symmetrisk og dermed mere i pagt med rokokotidens idealer. I herrens sovekammer er der nu placeret en såkaldt natstol. En natstol er tidens omskrivning for en toiletstol, så herren ikke behøvede at gå ud i mørket og kulden, hvis han blev trængende i løbet af natten.

I årets løb er der også udviklet nye 1927-dragter til de frivillige i telefoncentralen, der ligger i tilknytning til hjemmet i Havbogade. Der er foretaget en grundig revision af dragtlageret, og der arbejdes med at finde forlæg til personalet i bagerbutikken anno 1885.

Julens bankende hjerte

I 2015 og 2016 har vi sat fokus på at udvikle Den Gamle Bys juletilbud, så museet kan give de mange besøgende en stadig bedre oplevelse.

Torvet er nu centrum for julemuseets bankende hjerte. Her står det store juletræ omgivet af boder, her er der adgang til Borgmestergårdens julehistoriske kavalkade, til Julestuen, til Jul'umhejhuset og til Husflidsmarkedet.

I Aalborggården på Torvet åbnede i 2015 julemuseum og julebutik i ét. Butikken sælger pynt af forskellige slags, og museet bagved viser noget af det bedste ved den danske jul. Her er både den fineste glaspynt, kravlenisser, julekalendere og julens uundværlige sanghæfter, men selvfølgelig også julens klassiker Peters Jul fra førsteudgaven 1866 og frem. Ydermere julens ikoniske samleobjekter såsom juleplatter, julesnapse, julemærker og juleskeer.

I 2015 kom der flere hjem til i det moderne kvarter, der viser 1960'erne og 70'erne, og de skulle selvfølgelig pyntes op til jul. Hos lærerfamilien kan man f.eks. se smalfilm, der viser hvordan familien holdt jul, og hos hippieparret på kvisten har juletræet fået hammer og segl i toppen i stedet for den traditionelle stjerne.

Som noget nyt prøvede vi i 2015 et nyt koncept, Nisserier i Møntmestergården, som foregik hver fredag fra kl 15 til 20. Her leger vi med overtro og ikke mindst med børnenes fantasi. Findes der nisser? Tja, måske. I hvert fald kunne man i Møntmestergård-

En nisse ser længselsfuldt ud af Møntmestergårdens vindue på folkemængden til åbningen af Jul i Den Gamle By 2015. Gæster kunne møde nisser i Møntmestergården, der fortalte historier og serverede risengrød. Nisserier kan opleves igen i år i juleperioden.

ens stueetage møde flere af slagsen. De yngre nisser serverede risengrød, mens den gamle sad ved ildstedet og fortalte historier og tog imod børnenes ønskesedler. I 2016 udvider vi nisserierne til at foregå både torsdag, fredag, lørdag og søndag.

På disse ugens sidste fire dage vil julen også blive udfoldet til at fylde mere rundt omkring i Den Gamle By.

Ved at øge antallet af oplevelser på torsdage og fredage er det håbet at kunne mindske presset på weekenderne.

Vejvisning og information

Den Gamle By er næsten som en rigtig by med gader og stræder, haver og gårde, indgange og baggange – og opgange med noget i kælderen og ganske meget på de øverste etager. Et museum, hvor man kan gå på opdagelse, men hvor det ikke altid er så lige til at finde det, man søger. Derfor arbejder vi konstant på at forbedre informationen til museets gæster.

Ved indgangen er der nu en mere klar og tydelig skiltning, der viser de aktuelle åbningstider og billetpriser. Under overdækningen ved Billetsalget er der opsat skærme, som både giver information om dagens program og giver smagsprøver på de ting, man ikke bør gå glip af under besøget. På Teaterpladsen er der opsat et stort kort over Den Gamle By, hvor man kan se alle udstillinger og faciliteter, og hvor de mest seværdige oplevelser er blevet fremhævet. Desuden er der rundt på museet blevet rejst standere med vejviserskilte, så man både bliver gjort opmærksom på og vist hen til en række af de highlights, som museet rummer. Projektet er velvilligt støttet af CAC Fonden.

Festplads og fokus på programvirksomhed

I løbet af året har Festpladsen fået et helt nyt udtryk. Det tidligere stærkt skrånende terræn er rettet op, og midt på pladsen er der nu etableret et lille amfianlæg, som udligner det 1,5 meter høje terrænspring, og som deler pladsen i en øvre og en nedre plads.

Den øvre plads er indrettet med luftgynger, karrusel, keglespil og bænke. På den nedre plads er der nu god mulighed for at afvikle koncerter, og når der ikke er optræden, er der god plads til aktiviteter som f.eks. at gå på stylder.

Den Gamle By håber at kunne fortsætte udviklingen af Fest-

pladsen. Bl.a. er det håbet, at der kan opbygges en permanent scene, en pavillon med kaffesalg samt flere installationer til leg og aktivitet.

Festpladsen er centrum for mange af de aktiviteter, der arrangeres hen over året. 70'er Festivalen er efterhånden en klassiker, ligesom også Legedage og Håndværksdage. Det er tanken at opgradere småferier og weekends, så vi forhåbentlig kan øge antallet af gæster i disse perioder og samtidig øge museets oplevelsesværdi og attraktivitet.

Forskning i byfornyelse, chokolade og hospitaler

Det er kun en mindre del af museets virke, der er synlig for de besøgende. Bl.a. foregår der en betydelig forskning, som udgør et væsentligt fagligt fundament for museets øvrige arbejde.

Et eksempel på dette er Kristian Buhl Thomsens ph.d.-afhandling, der bærer titlen Da de danske byer blev revet ned. Praksis og ideologi i dansk sanerings- og byfornyelsespolitik 1939-1983. Kristian Buhl Thomsen har siden 2011 været ph.d.-stipendiat ved Dansk Center for Byhistorie og Institut for Kultur og Samfund på Aarhus Universitet, og det succesfulde forsvar af afhandlingens resultater foregik 18. november 2015.

Et andet eksempel er seniorforsker, dr.phil. Annette Hoff's arbejde med historien om de tre varme drikke, kaffe, te og chokolade, der kom til Europa og Danmark efter opdagelsen af den nye verden i 1500-årene. I 2015 udkom bøgerne om henholdsvis kaffe og te, og på den internationale chokoladedag 13. september, udkom Den danske chokoladehistorie.

Et sidste eksempel er bogen om hospitalerne og Aarhus. Baggrunden er, at Aarhus Universitetshospital ønskede at få opsamlet og formidlet denne vigtige historie. Anledningen var naturligvis, at hele hospitalsdriften snart vil være samlet i Skejby. Som ansvarlig for byens historie påtog Den Gamle By sig gerne denne opgave. Bogen er skrevet af historikeren, cand.mag. Doron Haar og redigeret af overinspektør Martin Brandt Djupdræt, og den fortæller om hospitalernes tilknytning til byen siden midten af 1800-tallet. Den giver derudover et indblik i livet på hospitalerne gennem en række personportrætter af patienter og personale. Bogen forventes at udkomme november 2016.

Hospitalsbogens forfatter og følge-gruppe diskuterer det første udkast til bogens layout. Bogen fortæller om livet på hospitalerne og tilknytningen til byen. Foto: Michael Harder.

Middelalderprojektet afsluttet med monumental monografi

Danmarks byer i middelalderen er titlen på den monumentale monografi, som 6. oktober blev præsenteret ved et arrangement i Møntmestergården i Den Gamle By. Hermed afsluttes det store projekt om middelalderens byer, som blev påbegyndt i 1977 på initiativ af daværende professor og senere rigsantikvar Olaf Olsen. I 1980'erne og 90'erne udkom beskrivelser af syv af de i alt ti byer, som indgik i de oprindelige planer. I 2013 kom bindet om Aarhus til, og året efter publiceredes en webbaseret formidling af det omfattende kildemateriale for de udvalgte ti byer i projektet.

Den foreliggende monografi om Danmarks byer i middelalderen er skrevet af to af de største kapaciteter inden for området, nemlig historieprofessor, dr.phil. Bjørn Poulsen og fhv lektor i middelalderarkæologi Hans Krongaard Kristensen. Bogen tager sit afsæt i den viden, der er indvundet i projektet om middelalderens byer, og den baserer sig derudover på den nyeste danske og nor-

diske forskning inden for emnet, herunder ikke mindst forfatter-nes egne undersøgelser. Da vi fra Den Gamle By og Dansk Cen-ter for Byhistorie i 2011 henvendte os til Velux Fonden var man meget imødekommende, og fonden bevilgede generøst de nød-vendige midler til at færdiggøre bindet om Aarhus, til den web-baserede formidling af kildematerialet og til det nu foreliggende samleværk.

Danmarks byer i middelalderen er den første samlede belys-ning af Danmarks tidlige urbane historie, og det skal ikke være no-gen hemmelighed, at vi drømmer om, at denne bog må blive det første bind i en serie om de danske byers historie frem til i dag.

Ny hjemmeside

Undersøgelser viser, at stadig flere besøger en hjemmeside via mobiltelefon eller tablet, og tilsvarende færre bruger den almindelige computer. Det er baggrunden for, at Den Gamle By i juli lancerede en opdateret hjemmeside, som er designet til at tilpasse sig det medie, den skal vises på. I samme omgang har vi analyseret, hvilke sider på dengambleby.dk, der bliver mest besøgt, og hvilke der ikke har ret mange hits. På den baggrund har vi udarbejdet en ny struktur, der forhåbentlig gør det lettere for brugerne at finde netop den oplysning, de søger.

Hjemmesiden er fortsat under opbygning, og det er tanken, at dengambleby.dk, som er museets hovedhjemmeside, også vil rum- me undersider, subsites, om henholdsvis Dansk Plakatmuseum, Besættelsesmuseet og Museum Aarhus, hvor den sidstnævnte især skal informere om de funktioner som lokalmuseum, som Den Gamle By også har haft siden 2011.

Markedsføring med indhold

En stadig større del af kommunikationen med museets besøgende og andre interessenter foregår i dag via de sociale medier. Det er forventningen, at den udvikling vil fortsætte. De vigtigste medier er Facebook og Instagram, hvor vi oplever stor vækst i antallet af følgere, men også Twitter og LinkedIn er relevante medier for Den Gamle By.

På disse medier kan museet kommunikere i øjenhøjde med dem, der følger med i hvad der sker, og vi kan fortælle historier og vise billeder og video, som kan give gæsterne en merværdi.

Content marketing er nøgleordet – markedsføring med indhold.

Logoverer og Aarhus souvenirs

Den Gamle Bys publikum har længe efterspurgt flere souvenirs. Derfor har vi i samarbejde med firmaet soSouvenir udviklet en særlig skyline, et slags billedlogo, der viser et mix af bygninger og ting fra den tidsrejse gennem flere århundreder, som Den Gamle By er. Denne skyline indgår nu i flere klassiske souvenirs som for eksempel vognmønter, krus, paraplyer, muleposer og nøglesnore.

I Den Gamle By har vi også konstateret, at der i dag kun findes få Aarhus-souvenirs. Derfor har vi sat os for at få fremstillet en serie af forskellige souvenirs med gode, historiske Aarhus-motiver, så de kan være klar i museumsbutikken i god tid inden åbningen af Den Gamle Bys store 2017-satsning Aarhus Fortæller.

Tv-udsendelser fra Den Gamle By

Med mellemrum ønsker forskellige tv-stationer at anvende Den Gamle By som ramme for optagelser til brug for stationernes historiske fortællinger. Det er i det forløbne år sket i tre omgange.

I foråret lagde Den Gamle By ramme og indhold til syv udsendelser, hvor børn fra i dag flytter tilbage til fortiden og dér prøver at leve i den tid og hjælpe med at løse forskellige tidstypiske problemer. Venner fra fremtiden, hedder serien, som Danmarks Radio står bag, og som skal vises på DR Ultra, som er DR's kanal for større børn. Udsendelserne vil blive vist i efteråret 2017, som også er året, hvor DR lancerer sin nye, store Danmarkshistorie i 12 afsnit.

Også Brødrene Madsens tidsrejse lagde vejen omkring Den Gamle By, mere præcist det kvarter, som med udgangspunkt i året 1974 viser 1960'ernes og 1970'ernes historie. Atter var det Danmarks Radio, der stod bag. Anders Lund Madsen og Peter Lund Madsen var klædt i spraglet hippietøj og blev blandt andet filmet i kollektivet, Bogcentralen og i gynækologiklinikken.

Endelig har TV2 optaget en serie med titlen En bid af historien. Her er det skuespillerne Hella Joof og Rasmus Bjerg, der er de gennemgående figurer. Den Gamle By har lagt ramme og indhold til både 1950'erne, som de findes i Erindringslejligheden, og desuden 1970'erne.

Udveksling og internationalt samarbejde

I kredsen af open air-museer over hele verden har der i mange år været et generøst kollegialt samarbejde, hvor vi samarbejder, lærer af hinanden og gennemfører udviklingsprojekter til fælles bedste. Museumskulturen er forskellig fra land til land, somme tider endda så forskellig, at samarbejdet kan være med til at bryde nye veje for måden at drive museum på, mens det andre gange kan føre til, at man fastholder og tydeliggør sin egen position.

Seneste skud på stammen af internationale samarbejder er udveksling af personale mellem Sovereign Hill i Ballarat, Victoria, i Australien og så Den Gamle By. I efteråret var Den Gamle Bys programansvarlige Berit Guldmann Andersen 14 dage i Sovereign Hill, mens vi i Den Gamle By havde besøg af Anna Kyi og Mathew

Tv-optagelser til serien En bid af historien på TV2. Skuespilleren Rasmus Bjerg klædt i tøj fra 1970'erne sætter gang i en Puch Maxi i Havnegade i Den Gamle Bys 1974-kvarter.

Mens programansvarlig Berit Guldmann Andersen fik en to ugers introduktion til guldgravermuseet Sovereign Hill i Australien, fik historiker Anna Kyi og underviser Mathew Dowler fra Sovereign Hill en indføring i arbejdet i Den Gamle By. På billedet er de sammen med sønnen Elliot.

Dowler. Værtsmuseet giver gæsterne en generel introduktion til museets formål og måde at arbejde på, hvorefter de får mulighed for at arbejde med i udvalgte afdelinger.

I forbindelse med Erasmus+ projektet Active Ageing and Heritage in Adult Learning, som også blev omtalt i årbogen for 2015, har Den Gamle By hen over sommeren indsamlet data omkring museets forløb for ældre, der er ramt af demens. Fokus har været de ældres udbytte af besøget, og i alt vil projektet indsamle data fra mere end 100 ældre. Data vil blive analyseret af forskere på Aarhus Universitet, Linnéuniversitetet i Sverige og University of Newcastle upon Tyne i England. Udover disse undersøgelser i forskningsøjemed har Erasmus+ projektet også til formål at udvikle bedre forløb for demensramte samt for pårørende og plejepersonale. I projektet samarbejder Den Gamle By med kolleger fra Jamtli i Sverige, Beamish i England, Skanzen i Ungarn og Maihaugen i Norge, og projektet afsluttes med en international konference i Den Gamle By i april 2017.

Istandsættelse og vedligeholdelse

I årets løb er der foretaget en række istandsættelser på bygningerne. De primære opgaver har været restaurering af Apoteket og nyt møllehjul til Vandmøllen. Apoteket trængte til en større istandsættelse af tag og facader, hvilket er nærmere omtalt i artiklen på side 70.

Vandmøllen fik sidste gang skiftet møllehjul i 1996, og med 20 år på bagen, var det modent til udskiftning. Arbejdet er foregået i samarbejde med landets eneste møllebygger, Michael Jensen fra Sneglerup på Nordvestsjælland. Både den store aksel og møllehjulet skulle skiftes, og der er blevet opbygget ny malerkarm og stibord foran det bagvedliggende bassin. Vi håber, at møllehjulet nu har nye 20 år at rotere i.

Der er desuden udført en række mindre vedligeholdelsesopgaver, blandt andet en istandsættelse af trappen til Borgmestergården og reparationer af Brænderiets svalegang.

Efter 20 år fik vandmøllen ny aksel og nyt vandhjul. Samme manøvre kan ses i årbogen fra 1996.

Den Gamle By og Aarhus 2017

I 2017 skal Aarhus være europæisk kulturhovedstad, og fra Den Gamle By bidrager vi med fem projekter.

Allerede i november 2016 udgiver museet i samarbejde med Aarhus Universitetsforlag bogen *Made in Aarhus*, som er en anderledes profilbog, der fortæller vigtige, men ofte lidet kendte historier fra Aarhus i sidste halvdel af det 20. århundrede. OOAs smilende sol, Føtex, Kvindemuseet, Gaffa, Emmery's, Cult, Grøn Koncert, Koen Karoline og Arnbitter er nogle af de mange historier, hvor der stadig findes levende vidner. De har fortalt deres historier til bogens forfatter, journalist Dorte Søholm, som også har stået for den grundlæggende research.

I januar inviterer Dansk Plakatumuseum indenfor til en stor udstilling med Aarhus-plakater gennem årene. Samtidig publiceres i serien *Den Gamle Bys Lommebøger* et udvalg af de mange plakater. Publikationen er velvilligt støttet af Grosserer, konsul N.C. Nielsens Fond.

Smykkeskrinet

I februar 2017 åbner Smykkeskrinet, som vil vise henved 1000 af de bedste sølvsmykker, som er fremstillet af danske designere og sølvsmede fra omkring 1900 og næsten op til i dag. Smykkeskrinet er en underjordisk udstilling, som ligger i forbindelse med Kunstkammeret, der huser Den Gamle Bys samlinger af sølvtøj, fajance og porcelæn samt ure.

Udstillingen er blivende og vil dermed også være at se i mange år fremover.

I forbindelse med udstillingen udgives en bog, der fortæller om dansk smykkekunst og giver en oversigt over den exceptionelle samling, der danner grundlaget for udstillingen.

Hele projektet er finansieret af Aage og Johanne Louis-Hansens Fonden. Se i øvrigt artikel med smagsprøver fra Smykkeskrinet side 90.

Aarhus Fortæller

I april 2017 åbner den store underjordiske udstilling Aarhus Fortæller, som er den første samlede fortælling nogensinde om byen Aarhus' mere end 1000-årige historie. Aarhus Fortæller er

en kronologisk suite af tableauer, fortællinger og fordybelsesmuligheder, der begynder med Vikingernes by og fortsætter med Bispenses by, Købstadsfolk, Vokseværk og Besat. Fortællingens sidste afsnit, som også er det største, bærer titlen Storby? og behandler nutiden og den nære fortid med forskellige kig ind i fremtiden.

I begyndelsen af 2016 stod de underjordiske lokaler klar, så arbejdet med at etablere udstillingen kunne gå i gang. Vi lægger vægt på det taktile og på stofligheden, og der er ikke meget plastik og papmache i udstillingen. Museets tømrere har tømret huse og hugget egeplanker til vejen i vikingernes by (se nærmere i artiklen side 83), murerne har opført et kirkerum af munkesten, lokomotivet er en rigtig F-maskine fra Frichs, og det er naturligvis en ægte Mærsk-container, der kommer til at danne ramme om havnens historie.

Aarhus har haft museer i mere end 150 år, men man har aldrig haft en samlet fortælling, der viser Aarhus' historie fra byens grundlæggelse i vikingetiden og frem til i dag.

En meget stor del af museets personale er engageret i projektet, som Den Gamle By helt og holdent selv står for. Tegnestue og udstillingsafdeling, håndværkere og konservatorer samt museumsinspektører og tilknyttede projektforskere, som har stået for den grundlæggende research og koordineret samarbejdet med bl.a. filmproducenter, entertainere, sportsfolk og andre, der hver på deres måde bidrager til at gøre fortællingen levende.

Aarhus Fortæller er finansieret af Salling Fondene og er en permanent udstilling, der vil være at se mange år fremover.

I samarbejde med Aarhus 2017, filmselskabet M2 og Filmby Aarhus vil en række af historierne fra Aarhus Fortæller blive omskabt og danne ramme om en lyd- og billedevent med projektioner på Aarhus Domkirke. Eventen vil foregå en række dage i marts og dermed blive en optakt til åbningen af Aarhus Fortæller.

Automobilforhandler

I juni blev det første spadestik taget til et Motorcompagni, som skal være den ny tids bankende hjerte i det kvarter, der med udgangspunkt i året 1927 vil vise de moderne tider i 1920'erne. Det skete, da en rendegraver fjernede de første sten og græstørv fra byggepladsen ved Dytmærskan.

Inden da var der foretaget den nødvendige research vedrø-

Leg i gaden Navnløs i Den Gamle By. Boldspil, tøndebånd, fangelege og andre fælleslege er på programmet, når der er legedage i Store Bededags-ferien.

rende såvel bygning som butik og værksted, ligesom også de biler, der skal "være til salg" er blevet indkøbt. Det drejer sig om en Citroën Kløverblad fra 1925, en Ford T Tudor Sedan fra 1926 samt en Ford T Coupe fra 1927.

Desuden vil en Ford TT kranbil fra 1924 være udgangspunkt for at fortælle om bagsiden ved den forøgede bilisme, nemlig ulykkerne.

I slutningen af august tog murerne fat på at opføre selve huset, som i de kommende måneder vil blive færdiggjort, så aptering, indretning og formidling kan være klar til åbningen til august 2017.

Denne del vil også blive permanent og dermed en del af Den Gamle Bys billede af de danske byer fra førindustriel tid til (næsten) i dag. Projektet er finansieret af CAC Fonden.

Rekonstruktion af hus fra Ringsted

27. maj var der rejsegilde på Ringsted-hjørnehuset, der er første hus i det moderne bykvarters sidste etape. Huset blev revet ned i Ringsted i 1970, men museet udvalgte alligevel huset til rekonstruktion, da det har et enkelt og klassisk udtryk med pudsede facader. En hustype, der ikke i forvejen er repræsenteret i kvarteret. Desuden spillede det ind på valget, at der på første sal er plads til at installere Aarhus Håndværkerforenings gamle laugssal fra 1931.

Det har været en vanskelig opgave at skaffe de nødvendige informationer til rekonstruktion af et nedrevet hus, idet det ifølge sagens natur hverken kan opmåles eller undersøges. Museets tegnestue skulle nærmest lægge et puslespil uden ret mange brikker. Husets oprindelige bygningstegninger er naturligvis udgangspunktet, men de viser ikke, hvordan gerichter, fodlister, døre, gulve, lofter så ud. På det område er gamle fotos bedre. Og her har Den Gamle By fået stor hjælp fra Dagbladet i Ringsted til at efterlyse og skaffe billeder af interiøret. Billederne er kommet fra personer, der er kommet i huset eller har arbejdet der, da det i sin tid fungerede som hotel. Desuden har de fortalt om farverne i huset – og de er jo vanskelige at se på sort/hvide billeder.

Bandet Young Flowers Reunion gav den gas på scenen på den nyindrettede festplads under 70'er-Festivalen i september. Foto: Asger Christiansen.

I stueetagen indrettes tidstypiske butikker fra begyndelsen af 1970'erne, nemlig en forretning med modetøj til yngre kvinder samt en slagter og en ostebutik.

Frednings sag og ny indgangsbygning

Som det også er omtalt i Den Gamle Bys årbog for 2015 har Dansk Naturfredningsforening rejst en sag om fredning af Botanisk Have. I første omgang hele haven, også den sydlige del, der vender ned mod Ceres-krydset, og hvor Den Gamle Bys kommende indgang vil ligge. Efter en del offentlig diskussion, hvor bl.a. forskellige handicaporganisationer støttede Den Gamle Bys ønsker om stisystemer og faciliteter for dårligt gående trak Danmarks Naturfredningsforening dette område ud af fredningssagen. I slutningen af november afgjorde Fredningsnævnet, at Botanisk Have skulle fredes, men at det område, der ligger mellem Den Gamle By og Ceres-krydset ikke bliver omfattet af fredningen.

Det er vigtigt at understrege, at vi ingen planer har om at inddrage forhaven som en del af Den Gamle By, men blot ønsker at sikre, at de nødvendige stiforbindelser og andet, der hører til en indgang, kan etableres.

I Den Gamle By kan vi imidlertid endnu ikke sove helt roligt om natten, idet flere har anket Fredningsnævnets afgørelse til Natur- og Miljøklagenævnet, som endnu ikke har afgjort sagen. Nævnet kan afvise fredningen, men den kan også blive skærpet. I Den Gamle By er vi imidlertid fortrøstningsfulde og regner med, at den sunde fornuft sejrer, således at i det mindste det område, der har betydning for museets nye indgang, fritages for fredning.

Derfor har vi igangsat arbejdet med den nye indgangsbygning, der skal rumme foyer, billet salg og introduktion til Den Gamle By. På bagsiden indarbejdes tre butikker, som skal indgå i den fremtidige 2014-gade.

Der vil blive afholdt arkitektkonkurrence, forhåbentlig i 2017 hvor Aarhus som bekendt vil være europæisk kulturhovedstad

Annual Report

Den Gamle By is still doing well. The museum has the benefit of healthy visitor numbers, a good revenue stream, well-functioning operations, and the continual completion of projects that are enjoyed by the museum's large audience. We are waiting tensely to find out what the final decision in the matter of the protected status of the Botanical Garden will mean for the future development of Den Gamle By, and we are hoping that the politicians at Christiansborg will not reduce state support for the museum as much as they have indicated they would. This is because a good physical environment and good economic conditions are a prerequisite for continued development of Den Gamle By, which has been identified as Denmark's best-known museum by a major study carried out by the tourism organization Visit Denmark.

The 1974 neighborhood has been expanded with a day care center and a blind man's apartment, and until April 2017 visitors can experience a Danish-Somali home established by the museum in cooperation with six Somali women. The exhibit *Børne TVs Historie* ("The History of Children's Television") focuses on children's television during the last sixty years, and the museum has presented activities related to children and food.

It was a productive year as regards book publications: The museum published books on the history of chocolate and the history of the hospital as well as a work on medieval towns and the book *Made in Aarhus*, which was published in celebration of Aarhus's status as the European Capital of Culture in 2017.

Red Barnets Børnehave Rosenvang

Berit Guldmann Andersen og Karsten Tuft

Med Børnehaven Rosenvang i Den Gamle By fortæller museet nu historien om børnepasning. Børnepasning var et væsentligt element i velfærdssamfundets fremvækst, og det er en udvikling, der er unik for Danmark. Børnehaven er i det kvarter i Den Gamle By, der viser 1960'erne og 1970'erne. Museumsinspektør Berit Guldmann Andersen og næstformand i Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus, Karsten Tuft, guider i denne artikel en tur gennem børnehaven og de pædagogiske principper.

Omkring 1970 var ca. 75 procent af Danmarks børnehaver private eller selvejende om end med betydelige offentlige tilskud. Det private initiativ havde gennem trekvart århundrede udviklet en særdeles velfungerende børnehave, som de større og stærkere kommuner, der opstod efter kommunalreformen i 1970, tog til sig og brugte til at imødekomme det stigende behov for børnepasning.

Tanker bag børnehaven

Børnehaven ser ud som de fleste børnehaver i begyndelsen af 1950'erne. Den er indrettet af en lokal snedker. Det er den ikke ene om, for daginstitutionerne fik hyppigt fremstillet solide borde, paneler, krybber og legetøj frem for at købe masseproduceret

Børnehaven er indrettet i tæt samarbejde med Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus. Her sættes bondegårdsdyr på plads.

inventar. Det var solidt kram, der holdt i mange år, og derfor er det helt bevidst, at en del af børnehavens inventar og genstande peger tilbage i tid i forhold til 1974.

Børnehavernes forskellige pædagogik afspejles i institutionens indretning. Forskelligheden ses i Børnehaven i Den Gamle By, hvor der hænger portrætter af kongefamilien i garderoben og står marxistisk litteratur på kontoret, i opholdsstuen er tegnepapir og legetøj bag lukkede skabe, mens børnene har fri adgang til tegnepapir og materialer på den anden stue. Uanset de forskellige regler, så er fri udfoldelse en væsentlig side i børnehavens grundmønster.

Årene omkring 1900, hvor børnehaven blev skabt, var en tid, hvor demokratiets frihedsrettigheder blev udbredt til langt større kredse af samfundet – ikke kun kvinder, men også betydeligt større dele af den mandlige befolkning. Børnehavens skabere inddrog børnene i frihedsrettighederne og udviklede en pædagogik, der betonedede fri udfoldelse som forudsætning for alsidig udvikling. Med denne tilgang har børnehaven fra begyndelsen været en moderne institution.

Rådmand for børn og unge i Aarhus Kommune, Bünyamin Simsek, åbnede 12. februar 2016 børnehaven i en hjørnelejlighed på første sal i hjørnehuset fra København. Her underholdt af pædagog Helle Margrethelund Kristensen.

Samarbejde med forening

Portrætterne af dronning Ingrid og kong Frederik 9. hjemtog DMÅ så sent som i 1989 fra en børnehavegarderobe. Dronning Ingrid var protektrice for Red Barnet, og det var derfor ikke ualmindeligt at have det gamle kongepar hængende.

Arbejdet med at indrette børnehaven i 1974-kvarteret i Den Gamle By begyndte for seks år siden. Museets ekspertise på det pædagogiske felt og museets samlinger slog ikke til, og der blev derfor etableret et samarbejde med Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus (DMÅ). Akkurat som Den Gamle By i mange andre sammenhænge har arbejdet sammen med eksterne eksperter.

DMÅ blev stiftet af BUPL, Børne- og Ungdomspædagogerens Landsforbund, Aarhus og de daværende fire aarhusianske pædagogseminarier. Foreningens formål er at indsamle, analysere og formidle kendskabet til børns liv i daginstitutioner i Aarhus. DMÅ har over årene oparbejdet en stor samling af inventar, genstande og arkivalier fra forskellige institutioner, hvoraf en væsentlig del af børnehaveeffekterne nu udstilles i Den Gamle By.

På besøg i børnehaven

Det roder med legetøj i et kældervindue i Havnegade. En defekt knagerække og en tamburin, der har set bedre dage, ligger i vinduet. Opgangen i Havnegade huser Den Gamle Bys nyindrettede børnehave, og gæsterne bydes velkommen til Red Barnets Børnehave Rosenvang på et skilt ved døren.

Garderoben er det første, man kommer ind i. Børnenes farvestrålende overtøj hænger i hvert sit lille rum. Men ikke nok med det. For det var almindeligt, at den hyggelige garderobe også blev brugt som legerum, og derfor er der også forskelligt legetøj i kasserne under rummene. Garderoben afspejler børnehavens grundmønster – omhyggeligt ordnede forløb i samspil med fri udfoldelse. Det går igen i alle børnehavens rum.

På opslagstavlen hænger en plan for udflytning af børnehaven til en moderne bygning i ét plan. Det var på den tid ikke ualmindeligt med børnehaver i lejligheder på første sal, men de

Det solide møblement, små, runde borde med tilhørende stole, er centrum for aktiviteterne i opholdsstuen.

På væggen hænger en fødselsdagsplade med plads til kop og tallerken og med syv huller til lys. Pladen fik fødselsdagsbarnet med til bords til at stille kop og tallerken på. Ikke alle skoler tilbød børnehaveklasse i 1974, så de ældste i børnehaven kunne blive syv år.

blev gradvist udfaset, så der blev direkte forbindelse mellem legeplads og lokaler. På opslagstavlen hænger der også et referat fra et forældremøde med temaet "Vor indstilling som opdragere til børns kropslige udvikling og seksuelle spørgsmål". Læser man referatet, fornemmer man en tydelig stemme af frigørelse, hvor det i vore dage i højere grad er spørgsmål om krænkelse og beskyttelse, der vil træde frem. Frigørelse, der indgik i børnehavens dna fra begyndelsen, blev mainstream i løbet af 1960'erne og trænges i vore dage tilbage af en mere udbredt disciplinering.

Til stilleleg, sysselsætning og spising

De små, runde borde og stolene træder naturligt frem i opholdsstuen. Opholdsstuen er den første af børnehavens tre stuer, og den blev brugt til stilleleg, sysselsætning og spising. Et væld af puslespil, domino, vendespil og tegnerekvisitter ligger stablet i det store skab ved vinduet til højre, og en del af spillene har pædagoger selv fremstillet. Fremstilling af legetøj var som et kreativt element en del af pædagoguddannelsen, og samtidigt var det nødvendigt med kreative løsninger, da de selvejende institutioner havde en stram økonomi. De kreative evner udfoldede pædagogerne også sammen med børnene, og i stuens andet store skab med 24 små rum kunne børnene stille de ting, de fremstillede.

En pige fortæller om sin hverdag med rytmik, oplæsning og spising i en film på væggen. Filmen er optaget i en børnehave i København i 1972. Man kan blive forbavset over de mange ansatte, og nok også, at de uden at blinke sidder med skoldhed kaffe på bordene og ryger børnene direkte ind i ansigtet.

Bevægelse og fri leg

I stuen står kasser med togskiner og biler på gulvet, og på reolen sidder en dukke ret op og ned i en rød seng side om side med bondegårde, hammerbræt og andet legetøj. Alt sammen legetøj fra 1970'erne, som børnene havde fri adgang til, og museets gæster får mulighed for at få mellem hænderne. Stuen er børnenes legerum og til bevægelse. De kunne klæde sig ud i udklædningstøj, hænge egne tegninger på opslagstavlerne og spille på instrumenter. Sidstnævnte dog oftest sammen med en voksen. Selv om alle institutioners pædagogik i 1970'erne vægter børns frihed, skal indretningen afspejle, at det udleveres i højere grad i denne børnehave.

Tumlestue

Der er helt stille på tumlestuen. Nogle børn ligger på madrassen og sover, mens andre ligger i de små senge med dyner og puder. Andre gange hænger sengene på den ene væg, der tumles vildt på madrassen, som også er faldunderlag for de kravlende børn i ribben. Tumlestuen har ligesom de andre rum haft

Dukkebogen byder på dukker, små senge, dukketøj i kommoden og et lille legekøkken. På hylderne er der en pladespiller og nogle af tidens plader for børn. I rummet er der plads til at lave rytmik til musikken.

mange funktioner. Ved værkstedsbordet under vinduet blev der arbejdet med ler, savet i træ, limet osv. Kasser med toiletruller, garnstumper, træstumper og andre materialer blev flittigt brugt, og på tørrereolen kunne tegninger, lerpindsvin og andet ligge til tørre.

Tænder skal børstes efter maden

På badeværelset har hvert barn sit eget håndklæde, tandkrus og tandbørste. Børnene lærte at vaske hænder ved spisning og efter toiletbesøg, og tænderne blev børstet efter maden. I den store vask blev legetøj vasket, men den var også ideel til vandlege og -plaskeri.

Køkkendamen lavede varm mad til frokost og forberedte eftermiddagsmad, f.eks. jordbægrød, kage og franskbrød, som personalet rettede an. Det var personalet, som stod for morgenmad til børn, der kom før kl. 8.

Kontoret blev brugt til mange ting. Bl.a. til syge børn og til de regelmæssige lægebesøg. I 1974 blev ordningen med faste lægebesøg i børnehaver afskaffet. Her står endnu en vægt, en synstavle og en højdemåler på kontoret.

I køkkenet huserede køkkendamen. Køkkendamen lavede varm mad til frokost og forberedte eftermiddagsmad, for eksempel jordbærgrød, kage og franskbrød, som personalet rettede an. I mange daginstitutioner var normen dog, at børnene selv havde mad og frugt med. I køkkenet var der også plads til, at børnene på skift kunne hjælpe til ved den lille forhøjning. Hver dag havde fem børn en opgave. Barnet med mærket "hus" skal hælde mælk op til alle de andre børn, og det barn, der har mærket "sommerfugl" skal dække bord, som det fremgår af opgavetavlen.

Kontor, personalerum, møderum og opholdsrum i ét

På børnehavelederens skrivebord ligger en regning på læge-tilsyn, mødestatistik og betalingsregnskab, kasse- og driftsregnskab for 1973/1974. Dengang betalte forældre ikke for deres børns pasning over betalingservice. Der skulle betales kontant til børnehaven.

Det var på en gang børnehavelederens kontor, personalets pause- og møderum, opholdsrum for syge børn samt her de regelmæssige lægebesøg og undersøgelser fandt sted. Netop i 1974 blev de faste lægebesøg i børnehaven dog endelig afskaffet, men vægten, synstavlen og højdemåleren står stadig fremme. Selv inde på kontoret havde børnene adgang, og det var ikke et sjældent syn, at to-tre børn sad og tegnede ved sofabordet eller legede på gulvet, mens lederen arbejdede ved skrivebordet. Herinde er mange pædagogiske spørgsmål og planer blevet drøftet. I et referat fra et stuemøde, der hænger på opslagstavlen, understreges det, at rygning kun må ske, når der er tid, og der er et askebæger i nærheden. Pointen er, at personalet ikke forlader børnene for at ryge.

Uddannelse

Da de første børnehaver blev grundlagt omkring 1900, anså stifterne det for vigtigt, at personalet havde en uddannelse i faget, og da ingen af de eksisterende pædagogiske uddannelser var målrettet børnehaver, skabte de en ny.

Uddannelsen foregik i starten i børnehavernes egne lokaler efter kl. 17, men blev hurtigt flyttet til selvstændige lokaler uden for børnehaven. I 1916 blev uddannelsen gjort toårig. I 1969 gav Folketinget pædagoguddannelsen sin egen lov og gjorde den treårig. Op gennem 1970'erne øges antallet af uddannelsespladser voldsomt i takt med den kommunale udbygning af børnehavpladser, og i dag er pædagoguddannelsen den mest søgte mellem lange videregående uddannelse.

Kamp om pladsen

Rundturen i børnehaven viser, at en børnehave er et fintmasket net af aktiviteter. Pædagogerne skal både gennemføre program-

merede forløb og fremme børnenes vifte af frie udfoldelser. Det har sådan set ikke ændret sig fra 1970'erne til i dag.

Disponeringen af rummene og deres brug viser også det typiske for børnehaver i 1970'erne, særligt i etagebyggeri, nemlig at hver kvadratcentimeter er udnyttet. Og man kan ikke forestille sig andet, end at der er set frem til, at arkitekttegningerne til en ny børnehave på jorden, som vi blev mødt af på opslagstavlen i garderoben, er blevet ført ud i livet.

Børnehaven er et resultat af et godt samarbejde med DMÅ, og fredag den 12. februar 2016 kunne rådmand for børn og unge i Aarhus Kommune, Bünyamin Simsek, åbne Red Barnets Børnehave Rosenvang i en hjørnelejlighed på første sal i Københavnerhjørnet i Den Gamle By.

The Rosenvang Save the Children nursery school

By creating a nursery school in Den Gamle By's 1974 neighborhood we have told the story of how private day-care initiatives constituted a significant prerequisite for the development of the welfare state during the 1960s and 1970s. The course of events in Denmark in this connection are unique in an international context.

The Rosenvang Save the Children nursery school was created in collaboration with Daginstitutionernes Museumsforening Aarhus (DMÅ) [“The Aarhus Day-care Institutions’ Museum Association”]. Over the course of many years, the association has built up a large collection of furnishings, objects, and records from various institutions, and a large part of the nursery school inventory collected is now exhibited at Den Gamle By. This article will guide you around the nursery school.

Fantasifulde, farverige og fandenivoldske Christiania plakater i 45 år

Elsebeth Aasted Schanz

I 2016 er det 45 år siden, at fristaden Christiania blev etableret. I den anledning åbnede Dansk Plakatumuseum i Den Gamle By 30. juni en udstilling, der med plakaterne som talerør belyser fristadens eksistens, udvikling og idealer. Denne artikel fortæller om Christiania, om stadens opståen og om den bevægelse, der affødte fristaden og viser samtidig et lille udvalg af de mange tusinde plakater, der er med til at fastholde stedets historie.

Det var et hul i hegnet, der satte det hele i gang. Et hegn omkring en veritabel Paradisets Have, et kæmpe område midt i byen med gamle frugttræer, frodige græsplæner og ro. Og så var der altså det her tillokkende hul. Det var nemt at hoppe igennem. Mange gjorde det og nød godt af oasen midt i storbyen. Men så mandag 26. september 1971 trængte en lille gruppe aktivister igennem til det forjættede område. Med sig havde de et flag, og som om de var de første mennesker på månen, plantede de højtideligt

Der findes mange Christiania-plakater over temaet "Var - er - blir", som indikerer, at Christiania er i en evig kamp for sin eksistens, og at de har i sinde at vinde kampen. Af Hannah Carlsen, silketryk 1976.

CHRISTIANIA

flaget i jorden og tog symbolsk stedet til sig som deres. Fristaden Christiania var født.

Fra militært område til fri stat

Forud for etableringen af den frie stat Christiania havde arealet været militært område. Bådsmadsstræde Kaserne og ammunitionsareal på Christianshavn, der havde fungeret i militært regi siden 1836, begyndte gradvist at blive afviklet af forsvaret i 1967. I forsommeren 1971 rømmede militæret endeligt det sidste af deres besiddelser. Området stod tomt, og det var enormt. Det bestod af 34 hektar jord med 190 større og mindre bygninger. Et skrøbeligt interimistisk hegn og ruller af pigtråd omkransede det nu øde areal.

Efter besættelsen af den statslige ejendom blev stedet udråbt som fristad – en omskrivning og sammentrækning af ordene fri og stat. Navnet Christiania er efter alt at dømme opstået som en afledning af placeringen på Christianshavn. Hurtigt blev staden

Luftfoto af Christiania, som viser, hvor stort et område fristaden strækker sig over. Staden ligger på en del af det gamle voldanlæg på Christianshavn. Foto: Christianias Arkiv.

bosted for slumstormere, hippier, hjemløse, narkomaner og kriminelle, men også for kunstnere og drømmere, der fantaserede om en alternativ levevis og den ultimative frihed.

Politikere og politi forsøgte gentagne gange at rydde statens ejendom, der fortsat havde status af militært anlæg, men deres anstrengelser forblev forgæves.

I dag huser Christiania omkring 1000 børn og voksne, og staden hører til blandt Københavns største turistattraktioner med op imod en million besøgende om året.

Hvordan det hele begyndte

At indtage en hel bydel og ved anarkistisk tilsidesættelse af alle regler og enhver god tone at sætte sig på besiddelsen af et kæmpe område – hvordan kunne det egentlig ske? Hvad var det, der gjorde noget så usædvanligt muligt?

Begivenheden voksede med livskraft ud af en række bevægelser, der i 1971 allerede havde solidt rod fæste ikke bare i Danmark, men i verdenssamfundet. Det første frø blev sået med den amerikanske bevægelse The Beat Generation, som opstod i midten af 1950'erne. De unge lyrikere og prosaister dannede med deres pacifisme, politiske anarkisme, sværmen for ikkevestlige religioner og for bevidsthedsudvidende euforiserende stoffer et afgøren-

26. september 1971 indtog en gruppe aktivister det militære område, der skulle blive til fristaden Christiania. I spidsen for den lille gruppe – udstyret med termokande og madpakker – gik journalisten Jacob Ludvigsen, som plantede Dannebrog i jorden og erklærede området for "en fri stat". Lige siden har denne dato derfor været markeret som Christianias fødselsdag. Foto: Christianias Arkiv.

de grundlag for, at hippiebevægelsen kunne opstå. Den tog sin begyndelse i San Francisco i 1965 og bredte sig som en steppebrand til den øvrige vestlige verden.

I hippiernes kølvand fulgte ungdomsoprøret anført af intellektuelle studerende i 1968. Den fandenivoldske "vi finder os ikke i noget"-mentalitet udmøntede sig i et generelt opgør med og oprør imod autoriteter. Slumstormerne – som siden kom til at hedde besætterne – opstod i 1960'erne, hvor de i boligmanglens tid flyttede ind i ubeboede ejendomme og gjorde dem til deres. Alternative livsformer vandt frem. Kollektiver og ø-lejre blev 1970'ernes mantra. Borgerskabet var lammet. Bevægelserne mødte reelt ingen modstand.

Christiania opstår i slipstrømmen af alle de her samfundsmæltende bevægelser – som endnu et skud på tidsåndens stamme. Uden hele denne grobund, alt dette oprør mod tidligere konventioner, den store vildskab og forkastelse af eksisterende værdier, ville etableringen af fristaden Christiania aldrig have fundet sted.

Plakaten som våben

Det siger sig selv, at der i udgangspunktet eksisterede et stort modsætningsforhold mellem det etablerede samfund og fristaden. Det kunne ikke være anderledes. Sidstnævnte var den utilpassede, uvorne unge, der vendte sit ophav ryggen og mente at have fundet en ny og bedre verdensorden og sandhed. Førstnævnte opfattede besættelsen af det militære område som selvtægt og christianitterne som samfundsnassere. Sammenstødene har derfor gennem årene været talrige mellem christianitterne og "dem udenfor". Løbende har der også været forsøg på at etablere en forståelse og accept af de indbyrdes forskellige holdninger og livsformer.

Denne bølgende bevægelse af følelser og markante meninger er kommet frem i et utal af plakater. Lige fra begyndelsen af fristadens etablering har plakaten været et vigtigt kommunikationsmiddel som et udtryk for selvforståelse og som våben i forhold til omverdenen. Plakaterne er derfor en vigtig kilde til belysning af fristadens udvikling og kampe.

Hash og hårde stoffer har altid været et varmt diskuteret emne. Som plakaten viser, tilslutter fristaden sig åbent brugen af hash. De hårde stoffer kæmper christianitterne imidlertid indædt imod. Af Jørgen Tulipan, offset uden årstal.

STØRSIE

EUROPAS

HASHIMARKED

FRISTADEN CHRISTIANIA

PEDERSEN

Intet mindre end en svævende alf skal der til for at præsentere Pedersen-cyklen, der, skønt designet i 1893, først fik liv i Danmark i 1978, da Christianias smedje begyndte at fremstille den. I plakatsens baggrund kan man se en hængebro, hvis konstruktion har inspireret til cyklens helt særlige design. Kunstner ukendt, offset 1993.

Hash og hårde stoffer

En af de kampe, som bl.a. har udmøntet sig i rigtig mange plakater, er kampen for fri hash og mod hård narko.

Med til den løsslupne og eksperimenterende livsstil i 1960'erne og 1970'erne hørte også brugen af hash. Lige fra begyndelsen var stoffet accepteret og anset som en selvfølgelighed på Christiania.

Da det er forbudt at dyrke, sælge og indtage hash i Danmark, kom christianitterne også her hurtigt på kant med staten, loven og politiet. Ikke alle christianitter er glade for hashen. For når der handles hash, så trækker det andre og langt hårdere stoffer med sig, hvilket igen afføder kriminalitet og vold. I 1979 indførte christianitterne derfor en junkblokade mod hård narkotika. Misbrugerne blev tilbudt afvæning eller smidt ud af staden.

Hovedparten af hashsalget foregår i den såkaldte Pusher Street. I 2004 blev gaden lukket, men allerede fire år senere genopstod den og denne gang med et langt større antal boder end tidligere. I dag kaldes gaden på grund af sine camouflagenet og kulørte blinkende lamper "Green Light District" med en ironisk hentydning til pornokvarteret "Red Light District" i Amsterdam. Handlen med hash blomstrer nu som aldrig før, og politiet foretager jævnligt razziaer og beslaglægger hashen.

Christianias cykler

Der er ingen tvivl om, at handlen med hash farver synet på Christiania og overskygger stadens mange andre sider. Blandt andet at Christiania er arbejdsplads for talrige mennesker.

Christianias ældste og nok også bedst kendte virksomhed er smedjen, som blev stiftet i 1976. Her blev den berømte og i dag fortsat afholdte ladcykel bygget i 1984. Den modtog Dansk Design Centers Klassikerpris i 2011.

Knap så kendt er den ikoniske Pedersen-cykel, som er afbildet på en plakat fra 1993. Cyklen er konstrueret med afsæt i en hængebro af samme slags, som kan ses i plakatsens baggrund.

Oprindeligt er cyklen udviklet af Mikael Pedersen (1855-1929), som emigrerede til England. Han tog patent på den i 1893, og Jesper Sølling, der er smed på Christiania, begyndte at producere cyklen i 1978. Det var første gang, cyklen blev markedsført i Danmark.

Aktionsgruppen Solvognen

En af de teatergrupper, der i høj grad har tilknytning til Christiania, er Solvognen. Opkaldt efter et af Danmarks største nationalklenodier – bronzealderfundet med den gyldne solskive, trukket af en hest – begyndte Solvognen i 1969 som en aktionsgruppe, der eksperimenterede med lys, lyd og musik. I 1972 omdannedes Solvognen til en politisk teatergruppe, der især excellerede i gadeteateraktioner.

I december 1974 udførte den således en omfattende happening, der strakte sig over flere dage i København. Her indtog en julemandshær på 100 personer byen og delte bl.a. ud af varerne fra stormagasinet Magasins hylder. Hele aktionen havde til formål at sætte fokus på arbejdsløsheden og den sociale ulighed i samfundet. Den var rettet mod overforbrug og den kommercialiserede jul.

Der blev udført en dramatisk plakat i forbindelse med optrædningerne med titlen "Solvognens Juleshow. Dejlig er den himmel blå", hvor filminstruktørerne Jon Bang Carlsen og Nils Vest agerer henholdsvis en politibetjent, der går bersærk, og en julemand, der trues på livet.

I 2006 blev Solvognen optaget i Kulturministeriets Kulturkanon for deres aktion med Julemandshæren. I grunden pudsigt: Det, der var en lovovertrædelse i 1974, er en kulturhistorisk perle 32 år senere. Men det er jo set før i verdenshistorien, at tidens gang og afstanden i tid ændrer synet på en begivenhed.

Valg-, fødselsdags- og juleplakater

Christianitterne er således meget politisk aktive, hvilket siger sig selv, da hele sagen om Christiania jo er inderligt politisk. I 1974 stillede de op med 12 lister til kommunevalget i valgforbundet Valgborgs Favn. Kvindelisten vandt et mandat med Tine Schmedes. Gennem tiden har christianitterne stillet op med et utal af kreative lister, som igen har affødt mange utraditionelle valgplakater.

Festlige, farverige og flotte er også de fødselsdagsplakater, som hvert år bliver fremstillet, når Fristaden runder et nyt år. De strutter af kærlighed til Christiania.

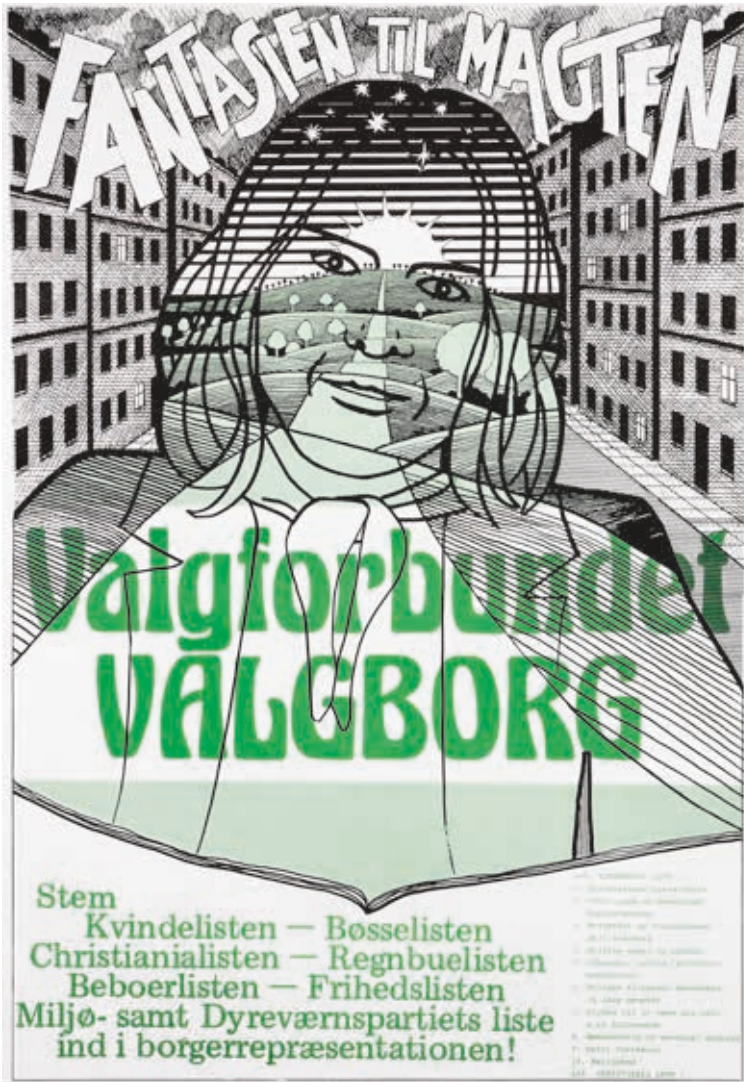
I lighed med fødselsdagsplakaterne bliver der år efter år lavet plakater for stadens julemarked og for de juleløses jul. Christiania arrangerede første gang Juleløses Jul i Den Grå Hal i 1973, hvor

Teater- og aktionsgruppen Solvognen udførte et væld af politiske aktioner og forestillinger. En af de mere kendte er Julemandshæren fra 1974. På plakaten ses de to filminstruktører Jon Bang Carlsen og Nils Vest. Af Niels Nedergaard, silketryk 1974.

SOLVOGNENS JULESHOW

DEJTLIG ER DEN
HIMMEL BLÅ

I 1974 stiller Christiania op til borgerrepræsentationen ved kommunevalget gennem sit valgforbund Valgborgs Favn med slagordene "Fantasien til magten". Kvindelisten får ét mandat valgt ind. Kunstner ukendt, offset 1974.

Med dette pragtfulde vædderhoved indvarsler Christiania det forestående traditionelle julemarked. Hvert år fremstilles der plakater for markedet, som byder på både boder med kunsthåndværk og hygge omkring mad og drikke. Af Anna Tengberg, offset 1991.

600 deltog i den gratis bispising juleaften. Herefter har arrangementet været en vigtig begivenhed hvert år.

En sten i skoen og et frisk pust

Christiania har alle dage været en sten i skoen på samfundet, lige fra de første kaotiske år, over prædikatet som "socialt eksperiment" i 1973 til udskrivelsen af Folkeaktier til frikøb af staden i 2011.

CHRISTIANIA'S Julemarked

HVERDAGE: 14-20 WEEKENDS: 12-20
12-21 DECEMBER

LINIE 8 LIGE TIL DØREN • DEN GRÅ HAL
HJØRNET AF PRINSESSEGADE OG REFSHALEVEJ

På den anden side betragtes stedet også med nysgerrighed og varm interesse for sin frækhed, sit mod og sit kreative miljø. Og for dem der bor dér og har deres hverdag og liv i staden, er det naturligvis en anden sag. Så på trods af at Christiania i sine samfulde 45 leveår har lagt arm med sine omgivelser, så består staden mod alle odds. Måske er der noget om ordlyden i Christiania-sangen fra 1976 "I kan ikke slå os ihjel, vi er en del af jer selv".

Der er noget, der tyder på det.

Christiania har produceret et væld af kampplakater. De er ofte præget af fantasi, slagkraft og kunstnerisk kvalitet. Her er budskabet tydeligvis, at fristaden føler sig miskendt i stedet for anerkendt af det øvrige Danmark. Af Jørgen Tulipan, offset uden årstal.

Imaginative, colorful and loud Christiania posters through 45 years

2016 marks the forty-fifth anniversary of the founding of Freetown Christiania. To mark the occasion in Den Gamle By, the Danish Poster Museum opened an exhibition on the 30th June 2016 that, by means of posters, provides insights into the life, development, and ideals of the Freetown.

Prior to the establishment of Christiania, the area had been used by the military, which gradually withdrew during the period 1967-1971. On 26 September 1971 a small group of activists forced their way onto the grounds of the former military facility and occupied the area.

Christiania was founded in the slipstream of all the socially transformative movements that characterized the 1960s and 1970s. Without the period's revolt against earlier conventions, without its great wildness and rejection of existing values, the establishment of the Freetown would never have occurred.

This article is about Christiania, about the founding of the Freetown, and about the movement that resulted in the birth of the Freetown. It presents a small selection of the many thousands of posters that contribute to the preservation of the Freetown's history.

Et somalisk hjem i Danmark

Anneken Appel Laursen

Et dansk-somalisk hjem anno 2016 kan frem til forsommeren 2017 opleves på anden sal oven over jazzværtshuset Bent J i Den Gamle By. Lejligheden er det seneste resultat af museets samarbejde med borgere i Aarhus. Seks kvinder med somalisk baggrund foreslog museet at indrette en somalisk lejlighed, som den ser ud i Aarhus-forstaden Brabrand. Museumsinspektør Anneken Appel Laursen fortæller i artiklen om dette samarbejde.

Samtidshistorier

Den Gamle By arbejder med historien, herunder også med samtiden, både gennem indsamling og formidling. Ved at sætte fokus på lokales fortællinger om konkrete steder, får vi samtidig kastet lys over steder og emner, som normalt ikke fylder i den store fortælling om Danmark. I disse fortællinger gemmer der sig indsigter, som resten af Danmark kan bruge som et spejl i forhold til deres egen hverdag.

Gellerup – en forstad i forandring

Gellerupparken og Toveshøj i Brabrand gennemgår i disse år en massiv fysisk forandring. Danmarkshistoriens største helhedsplan er i sin realisering. I 2012-2015 var Den Gamle By aktiv i Gellerup.

Stuen i det somaliske hjem i Den Gamle By er både dansk og somalisk. De sorte lædermøbler kender vi alle, men de smukke gardiner og lampen i loftet fortæller, at her bor nogen, der også har andre traditioner.
Foto:
Asger Christiansen.

I et samarbejde med det lokale Gellerup Museum og Brabrand-Årslev Lokalhistoriske Arkiv, og i høj grad beboerne i området, udforskede og formidlede vi områdets og beboernes fortællinger om stedet. På denne måde inkluderes flere i museets arbejde med byens historie.

Det blev blandt andet til en udstilling på Gellerup Bibliotek i 2012, et velfungerende lokalt guidekorps og en dokumentationsgruppe, der fotograferer forandringerne i området. En sensommerweekend i 2014 indtog Vestbyen desuden Den Gamle By med musik, dans og udstilling.

Den Gamle By har hele vejen følt sig velkommen i Gellerup. I stigende grad fik vi også fornemmelsen af, at gellerupperne tog Den Gamle By til sig.

At blive en del af historien

Arbejdet med beboerne i Gellerup har skabt en større interesse for Den Gamle By. En af museets ambitioner har netop været, at flere skal se Den Gamle By som deres museum. Denne interesse

Der blev i oktober 2015 afholdt indsamlingsevent i Gellerup for at samle genstande til udstillingen. Der blev også gået fra dør til dør for at få de korrekte genstande, og der var afsat midler til nyindkøb.

Der er indrettet informationsrum ved lejligheden. Målet er at give publikum baggrundsviden, som de færreste har. I det ene rum præsenteres Somalias historie og kultur. I det andet rum fortæller blandt andet fem dansk somaliere om hverdagen og drømmene.

blev i 2014 omsat til en helt konkret idé, da en somalisk kvinde under en workshop i Gellerup spurgte, om det ikke var muligt at udstille et somalisk hjem, præcis som alle de andre af museets historiske boliger. Ønsket var at fortælle om somaliernes liv og historie i Danmark gennem en lejlighed på museet.

Den Gamle By prioriterer at være for alle og bidrage til fortællingen om et mangfoldigt Danmark. Så tilbuddet oplevede vi som en cadeau fra en målgruppe, som ikke normalt er de hyppigste gæster på de danske museer. Den Gamle By kunne danne ramme for dansk-somaliernes fortælling om deres tilværelse i Danmark, og samtidig fik vi indskrevet et eksempel på flygtninge i Danmark i den samlede kulturhistoriske fortælling om danskerne gennem århundreder.

Somalierne kom til Danmark som flygtninge i løbet af 1990'erne, og vi fandt det relevant at viderebringe deres fortælling om at være en fremmed kultur i Danmark, og hvordan denne fremmede kultur forenes med den danske i noget nyt.

En lejlighed realiseres

Ideen blev omsat til et projekt. Seks somaliske kvinder meldte sig til at realisere det. Bikubenfonden blev søgt, med positivt svar til følge, og i september 2015 gik vi i gang.

Første fase bestod af grundig fotodokumentation af fire lejligheder. Disse dokumentationer dannede udgangspunkt for udviklingen af lejligheden, og samtlige valg og dispositioner har rod i dokumentationsbillederne.

Undervejs formulerede kvindegruppen i samarbejde med en antropolog og en historiker fra museet, der dagligt var tilknyttet projektet, fortællingen om den enlige mor Aisha, hendes tre piger og lille dreng. Detaljeringsgraden var høj i forhold til uddannelse, arbejde, skolegang og fritid, og gæsten præsenteres for den ved indgangen til udstillingen. Denne fortælling og den grundige dokumentation blev rettesnoren for alle beslutninger.

Dernæst gik et stort indsamlingsarbejde i gang for at få sikret os alle ejendele til lejligheden.

Rammen for udstillingen er en nyindrettet treværelses lejlighed, som enhver anden lejelejlighed i Aarhus. Den ligger på anden sal over jazzværtshuset Bent J i Den Gamle By.

Pigernes værelse i lejligheden har taget udgangspunkt i en særudstilling, som en gruppe somaliske piger havde lavet på Gellerup Museum. Det var selvsamme pigeflok, der fik lov til at lave de allersidste tilretninger inden åbningen. Foto: Asger Christiansen.

I to weekender i april 2016 var der åbent hus i lejligheden. Gæster blev budt på somalisk kaffe og småkager. En mor og søn har slået sig ned. Køkkenet indrettede gruppen ved at tage det i brug, så det blev så realistisk som muligt. En metode der virker. Foto: Hanaan Ahmed.

Indretningen af udstillingen i lejligheden har kvindegruppen stået for, hvor man har mimet en indflytning som enhver anden. I to tilstødende lokaler har museet indrettet et informationsrum. I det ene rum præsenteres baggrundsinformation om Somalias historie og kultur. I det andet rum fortæller fem dansk-somalier om uddannelse, arbejde, skole, flugten og drømmene for fremtiden. Målet er at give publikum baggrundsviden, som de færreste har.

Gardiner udskiftes flere gange årligt i somaliske hjem i forbindelse med højtider. Gardinerne er et vigtigt element i hjemmets indretning, og de somaliske kvinder undrer sig over hjem uden gardiner.

En bid af Aarhus – en bid af Danmarkshistorien

11. marts 2016 blev udstillingen åbnet af livsstilsekspert Anne Glad, der pointerede to ting: at hun oplevede et hjem, som på en gang var meget dansk og meget anderledes. Og så var det et hjem, med en ny begyndelse – historien var fraværende – den skulle først til at skrives. Her adskiller det dansk-somaliske hjem sig fra alle øvrige hjem i Den Gamle By, der alle viser, at de indgår i en lang fortælling om danskerne.

Med udstillingen får Den Gamle Bys gæster mulighed for ved selvsyn at opleve denne realitet og herved komme tæt på en verden i Danmark, som kun få kender. Samtidig får de besøgende somaliske familier et indblik i dansk kultur, som den vises i Den Gamle By.

For den somaliske kvindegruppe har udstillingen betydet, at de føler sig som en del af historien, og at deres børn har to kulturer at være stolte af.

Mange gæster spørger i billetsalget efter udstillingen. Derved har denne lokale aarhusihistorie også fået ikke ubetydelig national opmærksomhed.

Livsstilsekspert Anne Glad åbnede udstillingen. Først mødte hun de seks kvinder. Der blev kigget, snakket og leet. Hun bemærkede, at lejligheden både var dansk og anderledes. Og at det var et hjem med en ny begyndelse i fraværet af genstande med historie.

Seks stolte kvinder, der er samlet på åbningsdagen. Trætte oven på en travl periode, hvor der er blevet arbejdet hårdt for at nå i mål til deadline.

A Somali home in Denmark

In March 2016, the exhibition *Et somalisk hjem i Danmark 2016* [A Somali Home in Denmark in 2016] opened. This exhibition is the result of a unique collaboration between six Somali women and Den Gamle By that resulted in the creation of a Danish-Somali home at the museum. A home that has proven to be both Danish and something very different. A home that reveals that the inhabitants have made a new beginning in a new country.

The exhibition gives visitors to Den Gamle By an opportunity to get close to a world in Denmark with which few people are familiar. At the same time, the visiting Somali families gain insight into Danish culture as presented by Den Gamle By. For the group of Somali women, the exhibition has meant that they feel themselves to be a part of history and feel that their children have two cultures of which they can be proud.

The apartment is the latest result of the museum's collaboration with the citizens of Aarhus. In Den Gamle By we work with history, but we also work with contemporary society both by means of the collection of objects and knowledge and by means of the transmission of knowledge. Working collaborative with locals includes more people in the museum's work with the history of the city.

En livsforlængende kur til Apoteket

Merete Pallesen

Tidens tand har gnavet i træ og sten på det markante bindingsværkshus i to stokværk fra 1571, som i Den Gamle By danner ramme om museets apotek. Efter mere end tyve år skal håndværkerne nu i gang med en restaurering af tag og facader. Presseansvarlig Merete Pallesen har fulgt arbejdet.

Bygningen blev oprindeligt kaldt Povl Pops hus efter den rådmand og senere borgmester i Aalborg, som opførte huset i 1571. Bindingsværket er af egetræ, knægtbygget og præget af renæssancens karakteristiske stokværksfremspring mellem de to etager. Den udskårne dørportal er uden sidestykke. Originalen opbevares på Aalborg Historiske Museum, men i forbindelse med genopførelsen fik Den Gamle By skåret en kopi.

Håndstrøgne tagsten fra genbrugslageret

En dag i marts bliver den smukke, men slidte bygning i Vestergade pakket ind i et stort stillads. Bygningens indmad af apotekerkrugger og skuffer med pulver og medikamenter er

Bygningschef og restaureringsarkitekt Niels Meyer har stået i spidsen for en omfattende restaurering af renæssancebygningen fra 1571, der huser museets apotek. Nu står facaden med nye, friske farver på træ og sten.

sikret og flyttet på magasin, for det er et omfattende arbejde med støv og rystelser, der skal i gang.

Murerne Bjarne Andersen og Carl-Henrik Vammen kravler til vejrs og tager bestik af tagets tilstand. Næsten hver tyvende tagsten er så medtaget, at den skal skiftes. Ikke så underligt, for stenene er flere hundrede år gamle. I alt lægges nu 550 sten som erstatning for de slidte. Stenene stammer fra Den Gamle Bys genbrugslager og er af samme type. Det sikrer, at taget fortsat har et ensartet udtryk.

Vinduer med fuger af hør

På stilladsets øverste dæk står maler Dorte Kristensen. Hun er gået i gang med at skrabe løs maling af vinduernes rammer og beslag. Der er i alt 24 vinduespartier, hvor alt træ er tørt og godt – på nær ét fag.

Beslagene males med jernmønje. Dorte Kristensen fortæller, at man tidligere har brugt blymønje, som er det absolut bedste pro-

Carl-Henrik Vammen og Bjarne Andersen har som murere en central rolle i det store restaureringsarbejde. Mange tagsten og mursten bliver skiftet ud på den 20 meter lange bygning.

Jernmønje dækker de rensede beslag på vinduerne og beskytter jernet mod rust.

dukt til udendørs behandling af jern. Men denne maling er giftig og ulovlig at bruge i dag.

Efter at vinduesrammerne er rensede med stålbørste og skraber, bliver de malet med træbeskyttelse. Derefter dækkes de af et lag grunding. Selve malingen må vente til de farvearkæologiske undersøgelser er afsluttet.

Dorte Kristensen trækker en lang snoet pølse af tråde frem fra

Murer Bjarne Andersen trækker en fordybning midt i fugen med et såkaldt refrainjern. Denne profil snyder øjnene, så stenene fremstår med skarpe kanter.

mellemrummet mellem trærammen og muren. Snoningen er lavet af blå, som er de grove stængler af hørplanten. Sammen med et lag linoliekit fungerer de som tætning mellem tømmer og tavl, der er de murede felter mellem bindingsværket.

Da hør og kit begge er elastiske materialer, tillader de træets bevægelser efter temperatur og fugtighed i luften.

Døde sten og levende træ

Ligesom maleren har også murerne brug for fleksible materialer.

”Sten og træ er ikke skabt til at fungere sammen, træ er levende, og sten er dødt materiale”, siger Carl-Henrik Vammen. Han og Bjarne Andersen er i gang med at udskifte de sten i facaden, der er mørnede eller revnede, og samtidig fornyr de fugerne.

I modsætning til et grundmuret hus, bevæger et bindingsværkshus sig. For at få lidt elasticitet i fugerne, skal massen være lavet af kalkmørtel – ikke cementmørtel. I våd tilstand er kalkmørtel åben og porøs. Når den tørrer, bliver den hård og vejrbestandig, men kan stadig indrette sig efter træets bevægelser.

Mens fugemassen stadig er fugtig, trækker Bjarne Andersen en såkaldt refrainfuge med et specialkonstrueret redskab, et refrainjern. En fordybning midt i fugen giver en illusion af, at stenen er kvalitetssten med lige kanter. Fugen dækker nemlig en smule

Alle sten i gavltrekanternes tavl bliver tilpasset i trærammer, inden de bliver sat ind mellem bindingsværket. Carl-Henrik Vammen sørger for, at nye sten danner de samme smukke mønstre som tidligere.

Når stenene er hugget til og mønstrene genskabt, kan Bjarne Andersen begynde selve mønstermuringen.

af stenens omrids. Hvis fordybningen mellem stenene ikke er dybere end 2,6 cm, er det nok at fuge én gang.

Bjarne Andersen er omhyggelig med at fjerne rester af fugemørtel på træværket, idet maling ikke kan hæfte på mørtel.

Sildeben i gavltrekanterne

I bygningens nederste stokværk bliver blot enkelte sten hist og pist hugget ud og erstattet af genbrugssten i god stand. Men i gavltrekanterne har fugt og frost slidt på stenene, og murerne er nødt til at udskifte samtlige sten i tavlene. Den Gamle Bys lager med genbrugsmaterialer har ikke så mange sten, at de rækker til dette. Så murerne har indkøbt 800 nye, håndstrøgne munkesten af nøjagtig samme type som de sten, der skal erstattes.

I alle tavlene er stenene placeret i mønstre. Det såkaldte mønstermurværk var et dekorativt element, som var inspireret af renessancens stenhuse i Italien vel at mærke, hvis bygherren var velhavende nok.

De udmurede tavler er både ude af vinkel og har indbyrdes forskellige dimensioner. Det er derfor ikke helt enkelt at genskabe de stramme mønstre.

Murerne er nødt til at lave en prøve, inden de kan sætte stene-

Bindingsværket er i forbavsende god stand. Kun få steder er der behov for at udskifte rådne partier med sundt træ som denne isatte trekant. 'Operationen' kaldes en udlusning.

ne ind. Carl-Henrik Vammen har konstrueret trærammer, der i dimensioner svarer nøjagtig til tavlene. Nu hugger han hver enkelt sten til, så de tilsammen bliver til fletværk, sildeben eller andre zigzagmønstre. Det kræver mange hug, før stenen passer ind.

Inden de gamle sten blev hugget ud fra gavltrekanterne, er mønstermurværket blevet fotograferet. Murerne ved derfor nøjagtigt, hvordan det færdige resultat skal se ud. Det vil sige som murværket så ud, da det første gang blev genopført i Den Gamle By i 1942. Forarbejdet med modellen i trærammerne sikrer, at linjerne i mønsteret og fugerne giver et optisk korrekt billede både i det enkelte felt og i de tilstødende felter.

"Det skal ikke ligne et glansbillede, men øjet skal være tilfreds", siger Carl-Henrik Wammen.

Bindingsværket imponerer med langtidsholdbarhed

Bygningschef og restaureringsarkitekt Niels Meyer fortæller, at tømrerne kun har fundet få rådne partier i bindingsværket og øvrigt træ i bygningen. De dårlige steder bliver behandlet næsten som et hul i en tand. Det 'syge' bliver fjernet og noget sundt fyldt i.

Inden for tømrerhåndværket hedder det en udlusning og er et rutinearbejde for Den Gamle Bys tømrere, der løbende skal vedligeholde museets mere end 80 historiske bygninger.

Mens hovedparten af det originale bindingsværk stadig er velbevaret, er alle den oprindelige bygnings sten fra 1571 for længst gået tabt.

Et spørgsmål om renæssancens farver

I forbindelse med så stor en restaurering, er det naturligt at lave grundige undersøgelser om bygningens farvesætning.

Grønt bindingsværk og røde sten med hvidmalede fuger er en kombination, der har præget bygningen, siden den blev genopført i Den Gamle By i 1942. Spor i bindingsværket viser dog helt andre farver, og det må naturligvis undersøges nærmere.

På det historiske museum i Aalborg opbevares bygningens originale dørportal og dele af et originalt vindue, og fra dette kan

Rester af maling fra slutningen af 1500-tallet lægges i små glasskåle med låg. Farvekonservatorens undersøgelser resulterer i et nyt og overraskende farvevalg til bygningens træværk.

farvekonservatoren ud fra prøver komme nærmere, hvilke farver datidens bygherre valgte.

Farvekonservator Nynne Raunsgaard Sethia har fem glas med bittesmå flager af maling med hjem fra Aalborg. Sammen med endnu flere prøver fra bindingsværket i Den Gamle By viser det, at bindingsværket har været grønt, men ikke fra opførelsen, snarere et par hundrede år senere.

Det første farvelag, som træet har suget til sig, er både brunt og sort.

”Det er ret vildt, men de to farver sidder lige ved siden af hinanden. Træet har altså haft begge farver på én gang. Så alt tyder på, at det har været ådret”, siger hun. Ådring er en teknik, hvor man imiterer træets struktur, så bemalingen ligner en ædlere træsort.

Restaureringsarkitekten og farvekonservatoren er nu så tæt på en original farvesætning på bygningen, som de kan komme. Og malerne kan endelig komme i gang med arbejdet.

Ådringsstilen var i slutningen af 1500-tallet noget mere simpel end senere, hvor man stræbte efter et mere naturalistisk udtryk.

Restaureringsarkitekten er ikke stødt på bevarede eksempler på denne ådringsstil på bindingsværk, men håber, at de vil dukke op i fremtidige undersøgelser.

Forskelligt inventar i kirker, bl.a. et alterbord i Egå Kirke nord for Aarhus, er inspiration for malerne. Der skal være mere brunt

Sorte bølger på brun bund udgør det nye mønster på bindingsværket. Dorte Kristensen har det rette håndlag til denne tidlige ådringsstil.

En bred pensel er blevet trimmet, så dekorationen kan males i ensartede, bølgede striber.

end sort, viser farveundersøgelserne. En pensel bliver klippet til, så den i samme strøg efterlader bølgede striber af sort maling på den brune bund.

Når man ser bindingsværket på afstand, lykkes illusionen!

Man skal gå tæt på bindingsværket for at se detaljerne. På afstand virker illusionen om en mørk, ædel træsort.

Et led i en lang bevaringskæde

Restaurering af historiske bygninger er hverdagskost for Den Gamle Bys håndværkere, men bliver aldrig en rutinesag.

Ud over glæden ved at være med til at bevare huse på en troværdig måde, udstråler de også stolthed ved at være ét ud af mange håndværkshold, der har givet bygningen endnu en livslængende kur.

Som sidegevinst er restaureringsarbejdet med til at bevare en række specialiserede håndværksteknikker.

A life-extending treatment for the Apothecary

The museum's timber framed building from 1571 has been ravaged by time. The roof and facades are now so worn that it is time to replace parts of the stone and woodwork.

The restoration work requires great skill; These skills and the knowledge of tools and materials have been developed by the craftsmen through extensive training and practical application at many different sites in the museum. A fringe benefit of the restoration work is that it contributes to the preservation of a number of specialized craft techniques. This article is about the restoration of the building known in Den Gamle By as the Apothecary.

En vikingeplankevej genskabt til Aarhus Fortæller

*Rasmus Vinther, Christian Rønne Larsen og Martin Brandt
Djupdræt*

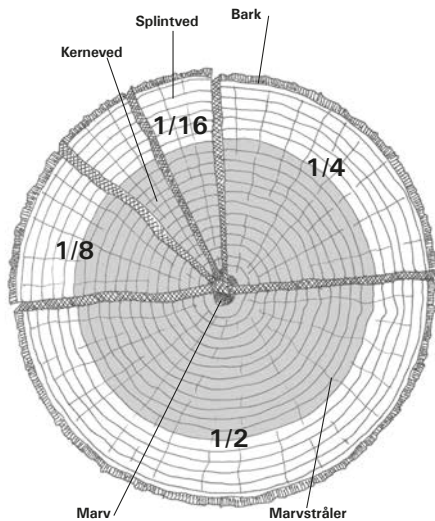
Til april 2017 åbner Aarhus Fortæller som er en ambitiøs udstilling om Aarhus' historie og udvikling fra vikingetiden og frem til i dag. Det første gæsterne møder, er vikingetidens plankevej og huse. Tømmerne i Den Gamle By har genskabt en plankevej fra vikingetiden med brug af det rigtige tømmer og de oprindelige arbejdsmetoder. Tømmerne Rasmus Vinther og Christian Rønne Larsen fortæller i artiklen, sammen med overinspektør Martin Brandt Djupdræt, om arbejdet.

Plankevej i vikingetiden

Efter først at have delt en egestamme i en sekstendedel er Den Gamle Bys tømmer Rasmus Vinther og Christian Rønne Larsen i gang med at rette de rå planker med skarøkser.

Fra arkæologers udgravning ved Søndervold, der hvor Nordeabygningen ligger på Bispetorv, ved vi, at der var plankeveje i vikingetidens Aarhus. Og at de var lavet af spejkløvede egestammer.

Plankevejen, i udgravningen ved Søndervold, havde en bredde på ca. 2,5 m, og de enkelte planker var op til 30 cm brede¹. Med dette, og andre plankefund fra vikingetiden, som inspiration, gik Den Gamle Bys tømmerafdeling i gang med at spejkløve og tilhugge planker på samme manér som for 1000 år siden.

Første udvælgelse af træet

I foråret 2016 tog vi til skoven nær Frijsenborg for at finde den første stamme til projektet.

Blandt mange store ege udvalgte vi et umiddelbart lige og retvokset træ. Under kronen var der et tre meter langt stykke stamme, helt uden sidegrene og synlige knaster. Med store skovøkser fældede vi træet, afgrenede og fik det fragtet hjem til Den Gamle By.

Hjemme på museet afbarkede vi en bane, og måtte hurtigt konstatere, at træet ikke var helt så retvokset som håbet. At gennemskue fibrenes forløb alene ved at kigge på barken, viste sig at være vanskeligt.

Vi håbede, med øksehug og kiler, at kunne manipulere flækketretningen og få brugbare råplanker ud af stammen.

Det kunne ikke lade sig gøre. Stammen snoede sig næsten en kvart omgang. Vikingetidens tømrere og bådebyggere vidste utvivlsomt, at det var nær umuligt at modarbejde træets naturlige fiberretning – og nu vidste vi det også. Stammen måtte kasseres som plankemateriale.

Anden udvælgelse af træet

For at løse opgaven skulle vi finde nye og helt retvoksede stammer. På Herskind Savværk fandt vi, efter grundige gennemgange, seks nyfældede stammer.

Illustration af en træstamme, der viser, at stammen er opbygget af marv, marvstråler, kerneved, splintved og bark. Billedet viser en spejlkløvet stamme.

Stammerne blev afbarket på savværket, så fibrenes forløb kunne undersøges. Derefter blev de tydeligste marvstråler – radiære linjer på træet – undersøgt for at sikre, at de var i nogenlunde samme retning i hver ende af stammen.

Fra stamme til planke – flækning af stammen

Arbejdet skal påbegyndes, mens træet er friskt. Hvis ikke, bliver træet tørt og sejt, og i sidste ende vil den huggede overflade have tendens til at blive ru og frynset.

Med et enkelt lille øksehug på kanten af endetræet, i den tydeligste marvstråle, bliver der lavet et rids til den første egekile. Når kilen bliver banket i, flækker stammen tværs igennem marven. I stammens længderetning udvides ridsen og giver plads til endnu en kile. Fem kiler mere bliver banket i stammens længderetning, og stammen falder fra hinanden i to omtrent lige store halvdele.

Tømrer Christina Veinholdt flækker egestamme fra, i første omgang, barksiden. Sidenhen flækkes fra marvsiden for at undgå, at marven bliver slået fra.

Proceduren gentages, indtil stammen er delt i sekstendedele, hvorefter råplankerne skal rettes og hugges til med økser. Den kløveteknik, der anvendes, er spejkløvning, hvilket vil sige, at stammen flækkes langs marvstrålerne, der løber radialt på stammen (se illustration side 84). Fordelen ved at arbejde med spejkløvet træ er, at plankerne forbliver stabile under tørring. Desuden kan det meste af stammen udnyttes.

Tilretningen af plankerne med skarøkse og bredbile

Plankerne rettes op for skævheder og får, med en skarp økse, en jævn og glat overflade. Efter at have hugget plankerne rette med skarøksten, skal kanterne hugges.

Skarøksten er en økse, hvor æggen vender på tværs af skaftet. Det gør den velegnet til at tilrette plankerne. Den skarøkse tømrerne i Den Gamle By bruger, er lavet af museets smed med inspiration fra en skarøkse fra det gotlandske Mestemyrfund. Mestemyrfundet er en værktøjskasse fra 900-tallet.

Med bredbilen bliver marven hugget af, så planken er ca. 25 mm tyk på det tyndeste sted. Det mere forgængelige splintved bliver også hugget helt væk, så der kun er det holdbare kernetræ tilbage.

Planken er nu færdighugget.

Bredbilen er en retøkse, hvor den lange skarpe æg er med til at give en jævnt tilrettet planke. Den type, der bliver brugt til tilretningen af planker, er lavet med inspiration fra et fund fra Hedeby. Både skarøksten og bredbilen er der gjort praktiske erfaringer med i rekonstruktion af vikingeplanker på Vikingskibsmuseet og på Ribe Vikingecenter.²

Tørring af plankerne

Som en ekstra udfordring for arbejdet med plankevejen, skal det sikres, at plankerne er helt tørre. Arbejdet med plankerne er udført, mens træet er helt friskt, men vejen skal lægges i en tør klimastyret kælder i Den Gamle By og ikke på en mudret brink. Dette ville kræve en kontrolleret lufttørring i det fri, tre til fire år. Den tid har der ikke været, så plankerne er omhyggeligt blevet stablet og får lov at lufttørre i omtrent et år for derefter at blive tvangstørret til det ønskede fugtindhold på ca. 12 procent.

Fra planker til plankevej

Den sidste del af arbejdet er at lægge plankerne, så de danner en plankevej. Den rettede side skal lægges opad. De skal lægges marv mod marv, splint mod splint. Undersiden skal foregive at være gravet lidt ned i terrænet, så overfladen på plankevejen bliver så godt som jævn. Og den skal være jævn – både så den er behagelig at gå på, men også så kørestole og klapvogne kan komme igennem denne del af Aarhus Fortæller.

Vikingebyen Aarhus' plankeveje var nok et særsyn for bønderne i Østjylland, når de kom af hulvejene ind til byen med deres mange handelsvarer. Mon ikke at håndværkerne dengang havde gjort sig umage for at sikre, at vogne kom sikkert frem – eller at byens beboere, uden at snuble eller synke i mudder, kunne komme

Et par primitive bukke giver en god arbejdshøjde til skarøksen. Der hugges baner oppefra og ned, hvorefter der bevæges sidevejs og hugges endnu en bane. Herved opstår der nogle særlige øksespor, som tydeligt præger plankerne.

hurtigt hen til den del af volden, som fjenden angreb. Den Gamle Bys tømrere har også gjort sig umage, så det første, gæsterne møder i Aarhus Fortæller, både udstråler høj håndværksmæssig kvalitet, og man tydeligt fornemmer, at man er gået ind i en anden tid. Herfra kan rejsen gennem Aarhus' 1000-årige historie begynde.

Noter

- 1 H. Hellmuth Andersen, P.J. Crabb og H.J. Madsen: Århus Sønder vold. En byarkæologisk undersøgelse. Jysk arkæologisk Selskabs skrifter, bind IX, København 1971. s. 33
- 2 Greta Arwidsson og Gösta Berg: The Mästermyr Find. A Viking Age Tool Chest from Gotland. Stockholm. 1983, Pl. 12; Søren Vadstrup: Værktøj og redskaber til skibsbygning. I Erik Andersen, Ole Crumlin-Pedersen, Søren Vadstrup og Max Vinner: Roar Ege. Skuldelev 3 skibet som arkæologisk eksperiment. Roskilde 1997, s. 50-63; Morten Ravn: Bygning og brug af skibe til krigsførelse i 1000-tallets danske rige. Bind 1. København 2014, s. 137-138 og 142-143.

A Viking plank-road recreated for The Aarhus Story

Archaeological findings have shown that there were plank-roads in Viking Age Aarhus. A plank-road will be what visitors to the museum first encounter in Aarhus Story, the exhibition about Aarhus's history from the Viking Age and into the future.

To be able to make this plank-road, Den Gamle By's carpenters have had to learn wood splitting techniques that were used during the Viking Age. The first attempts to split tree trunks for planks did not go as planned: the wood was too twisted and gnarly. It was not until a thorough selection of the wood had been carried out that the right tree trunks – ones that could be transformed into straight planks – were found. After having been split, the planks were further refined using adzes and broadaxes made on the basis of axes from the Viking Age.

Working on the plank road has given Den Gamle By's carpenters an insight into a rarely-used method of carpentry. The finished product, the plank road, will have a tangible presence and embody a story that will set the scene for the experience, visitors to the exhibition about the history of Aarhus, are to have.

Smykkeskrinet

Jens Ingvordsen

I februar 2017 åbner Den Gamle By den permanente udstilling Smykkeskrinet, danske smykker fra det 20. århundrede. Udstillingen viser en smyksesamling, hvis lige ikke ses andre steder i verden. Samlingens knap 1000 smykker giver et dækkende billede af nationale og internationale strømninger i det 20. århundrede, der alle sætter deres præg på dansk smykkekunst. Museumsinspektør Jens Ingvordsen præsenterer i denne artikel en håndfuld smykker fra samlingen, der fortæller om stil, tid og inspirationskilder.

Broche 1900-08

Brochen med stiliseret bladværk med to malakitter og syv hængere med ametyster er lavet af Mogens Ballin i København.

Omkring år 1900 blev danske kunsthåndværkere grebet af en ny måde at anskue deres omgivelser på. Man lod sig inspirere af grøftekantens blomster, markens insekter, himlens fugle og havets fisk. Naturens organiske former blev stiliseret til slyngede og bølgende ornamenten.

De nye tider vidner også om kunsthåndværkernes interesse for håndværket som en modpol til den industrielle massefremstilling med maskinelt prægede smykker. Håndværk, om end mange smykker er beregnet til serieproduktion.

Målet var kvalitetsbrugsgenstande til alle. Mogens Ballin skrev i 1900: "Det er min Agt at lave Ting, som selv den allermindste

Broche fremstillet 1900-08 i København af Mogens Ballin, der var med til at bane vejen for skønvirkestilen i Danmark. Foto: Henrik Bjerg.

Pung kan betale, Folkekunst – og ikke raffineret Kunst for rige Parvenuier”. Fra værkstedet i Hellerup revolutionerede Ballin i 1900-08 dansk smykkekunst med sine ideer, sine evner og sin formsans.

Navnet skønvirke blev lanceret i 1907 som erstatning for ordet kunstindustri. Stilen fornyede dansk kunstindustri, der blev internationalt anerkendt. Der er paralleller til den tyske jugendstil, den franske art nouveau og den engelske arts and crafts movement.

Armbånd 1947

Efter Danmarks befrielse i 1945 begyndte arkitekter og billedhuggere for alvor at arbejde med smykker. En række designere ændrede i 1950'erne og 1960'erne vort syn på formgivning og kvalitet, ja dansk smykkekunst. Smykkerne nåede et kvalitetsmæssigt niveau og en designmæssig bredde ikke set siden 1900-tallets begyndelse.

Armbånd designet 1947 af den sprælske Henning Koppel og fremstillet hos Georg Jensen i København. Armbåndet viser Koppels sikre sans for form og design. Foto: Henrik Bjerg.

Den vigtigste formgiver af danske smykker var billedhuggeren Henning Koppel, der fra 1945 designede smykker for Georg Jensen i København. Koppels arbejder er som abstrakte skulpturer, og forbliver enestående i dansk smykkekunst.

Armbåndet her viser Henning Koppels sikre sans for form og design.

Vedhæng 1944

Danske kunstnere har siden 1880'erne været fascineret af japansk kunst. Det var ikke særegne japanske motiver, der fængede, men den realistiske gengivelse af naturens mangfoldighed i stort og småt.

Smykket, et vedhæng af jern indlagt med delvist forgyldt sølv, er designet af kunstneren Arno Malinowski og fremstillet hos Georg Jensen i København.

Inspirationen er en tsuba, en japansk sværdprydelse, som Arno Malinowski ejede. Japanske sværdprydelser er ofte af jern med indlægninger i andre metaller. Den klare parallel til Japan ses af form og motiv, materiale og materialesammensætning.

Vareknaphed fulgte den tyske besættelse af Danmark, og røbes her af materialet. Import af guld, sølv og stene blev afbrudt. Der blev indført kompensationspligt, hvor man kun kunne købe nyt sølv, hvis man afleverede en tilsvarende mængde gammelt

Vedhæng af jern med indlagt sølv designet 1944 af Arno Malinowski og fremstillet hos Georg Jensen i København. Under Anden Verdenskrig var der mangel på sølv, og andre materialer blev taget i brug. Foto: Henrik Bjerg.

sølv. Kreativiteten blomstrede. Nye materialer, som jern og bronze, moseg og ben, emalje og lak, blev taget i brug. Dansk smykkekunst nåede af lutter nød nye højder.

Broche 1910-17

I første halvdel af 1900-tallet indeholdt smykker tit stiliserede elementer fra naturens mangfoldige frembringelser. Yndet var det stiliserede bladværk med blomster og indfattede kulørte, rundslebne stene.

Den hammerslåede broche er lavet af Evald Nielsen i København. Det fine bladværk med dets blomster, hvorfra de indfattede månesten vokser frem, er lavet med en sikker hånd. Andre forsøgte at efterligne indfatningsmåden, men denne form for strakt fatning omkring stenene forbliver et særtræk for Evald Nielsen.

Den hammerslåede overflade understreger det håndværksmæssige præg, og er en ledetråd i dansk smykkekunst i første tredjedel af det 20. århundrede. De synlige hammerslag var et oprør mod en dansk håndværkstradition, som fordrede en højpoleret overflade. Inspirationen kom igen fra japanske metalarbejder.

Broche fremstillet 1910-17 af Evald Nielsen i København. Evald Nielsen var en sand mester i kunsten at indfatte stene i sølv. Foto: Henrik Bjerg.

En af de første, der brugte teknikken, var Mogens Ballin. Mestersvenden på Ballins værksted hed i 1901-02 Georg Jensen. Da Georg Jensen i 1904 startede som selvstændig sølvsmed, perfektionerede han denne teknik. De næste par årtier frem var han den ypperste eksponent for det hammerslåede sølv.

To brocher 1913-20

Nogle smykker er unika, andre seriefremstillede, men stadig som håndværk. De serieproducerede smykker reducerede omkostningerne ved fremstillingen og fremmede muligheden for at nå et større publikum.

Som et eksempel på serieproduktion er her to brocher med stiliseret muslingeornamentik designet af Kay Bojesen og fremstillet hos P. Ørsnæs Enke & Søn i Aalborg.

Brocherne er støbt i samme form. Den ene har to sølvkugler i en cirkulær fundering, hvor den anden har to røde koraller. Dette påvirkede salgsprisen, men kunne også være et udtryk for kundekredsens specifikke ønsker.

To brocher henholdsvis med sølvkugler og røde koraller designet af Kay Bojesen og fremstillet 1913-17 hos P. Ørsnæs Enke & Søn i Aalborg. Forskellen på brocherne kunne både være et udtryk for kundens specielle ønsker og økonomiske formåen. Foto: Henrik Bjerg.

Bojesen var en formidabel designer af skønvirkesmykker, men også en af skønvirketidens banemænd. I 1928 gjorde han i en artikel op med industriens maskinelt udførte og forlorne håndværkspræg. Artiklen fik mange kunsthåndværkere til at kigge i nye retninger.

Dansk smykkekunst i det 20. århundrede afslører en mangfoldighed af udsagn og indtryk. Ethvert smykke er og forbliver et lille kunstværk i sig selv.

Fakta

Smykkesamlingen er over knap 40 år blevet skabt af ægteparret Marion og Jörg Schwandt fra Berlin, og blev i 2013 erhvervet af Den Gamle By. Erhvervelse af samlingen, udgivelsen af et katalog og skabelsen af det underjordiske museum Smykkeskrinet er kun blevet muliggjort af en storslået donation på godt 14 mio kr fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond.

The jewellery box

Jewellery is not just jewellery; rather, it bears witness to the age in which it was created.

In February 2017 Den Gamle By will open the permanent exhibition Smykkeskrinet - danske smykker fra det 20. århundrede (The Jewellery Box - Danish Jewellery of the Twentieth Century). The exhibition displays 510 pieces of jewellery from a collection the likes of which have not been seen anywhere else in the world.

The collection provides a comprehensive picture of the national and international trends in the twentieth century that made Danish industrial arts world-famous. In the article Curator Jens Ingvordsen presents a handful of the pieces of jewellery and their special characteristics.

Motoriserede køretøjer i Den Gamle By

Erik Nellemann

I august 2017 åbner Den Gamle By i 1927-bykvarteret en bilforhandler med tilhørende værksted. Til forhandlerens udstillingslokale er der indkøbt en helt ny Ford T Coupe fra 1927 og en let brugt Citroën Kløverblad fra 1925. I værkstedet får en Ford T-kranbil til huse. Mens vi går og venter på disse herligheder, som skal formidle en vigtig del af dansk transport- og købstadshistorie i 1927-bykvarteret, fortæller museumsinspektør Erik Nellemann om nogle af de køretøjer, som allerede nu kan opleves i Den Gamle Bys moderne bykvarterer.

Hver anden bil var en Ford T

Den Gamle By har en samling af historiske motorkøretøjer. I 1970'erne var det hipt at køre på knallert, og i 1974-kvarteret er der derfor mange knallerter. Denne Kreidler Florett fra 1974 kan ses i knallertværkstedet.

I garagen i Den Gamle Bys 1927-kvarter står der en Ford T. Den blev oprindeligt solgt fra Aarhus Motor Compagnis (AMC) lokaler i Grønnegade i 1926, og den vendte hjem til Aarhus, da Den Gamle By købte den i 2010.

I 1920'erne var ca. hver anden bil i Danmark en Ford T, og det er derfor naturligt at have en Ford T i 1927-kvarteret. Ford T blev så udbredt, fordi den var simpel og driftssikker. Bilen var fra begyndelsen i 1908 bygget med tanke på den amerikanske bondes og arbejders behov i modsætning til tidens andre biler, der fungerede som statussymbol for datidens rigmænd. Fra 1913 blev Ford T'en produceret på samlebånd, hvilket var kraftigt

medvirkende til, at man på 19 år nåede at producere over 15 mio Ford T'er.

Ford T'ens design ændrede sig ikke væsentligt i løbet af de 19 år, bilen var i produktion. Men nogle forbedringer kom der i løbet af årene, og Den Gamle Bys Ford T har for eksempel selvstarter, lukket kabine, vinduesviskere og elektrisk lys. Den har, ligesom alle andre Ford T'er, en fir cylindret motor, to fremadgående gear, dårlige bremsere, samt fravær af støddæmpere og benzinpumpe. Fraværet af støddæmpere gør, at det er ubehageligt at nå topfarten på 70 km/t, og fraværet af benzinpumpe gjorde det nødvendigt at bakke op ad stejle bakker.

En gang om ugen kører Den Gamle Bys Ford T Tudor Sedan rundt i byen for at holde den gamle mekanik ved lige.

VW Type 1, folkevognen, folkevognsboblen – kært barn har mange navne

I baggården bag lejlighedskomplekset Tårnborg står en VW Type 1 1303 S. Den er fra 1973 og har den store motor på 1500

kubikcentimeter og 50 hestekræfter, der ligger bag i bilen – en såkaldt hækmotor.

I Danmark blev VW Type 1 kendt som folkevognsboblen eller folkevognen, og det var netop en vogn for folket. I Danmark blev der solgt 200.000 folkevogne, og den toppede i mange år listen over den mest solgte bil. Folkevognen er derfor en meget tidsty-pisk bil i 1974.

Idémændene bag folkevognen var Adolf Hitler, som ønskede at producere en billig bil til sit folk. Udbruddet af Anden Verdenskrig satte en stopper for projektet, men efter krigen fik englænderne sat gang i bilproduktionen igen. Man tilbød bilproducenter i USA, England og Frankrig at overtage fabrikken, men ingen kunne se mulighederne i det, som de syntes, var en grim lille bil. Selv Ford afslog i 1948 at overtage fabrikken gratis. I 1949 fik vesttyskerne overdraget fabrikken, og derefter spredte den lille bil sig over hele verden, som bobler i vandet, og den blev et symbol for Vest-tysklands økonomiske genrejsning. 23 år og 15.007.034 bobler se-nere overtog folkevognen i 1972 tronen som verdens mest produ-cerede bil efter Ford T. Da produktionen stoppede i 2003 var der produceret 21,5 mio folkevogne.

Den Gamle Bys folkevogn har fået plads i 1974-kvarterets baggård. Den ikoniske boble vækker genkendelsens glæde.

Ud over biler har Den Gamle By en samling af gamle knallerter og et knallertværksted: P Fredsted Cykel og Knallertværksted. På værkstedet står to knallerter som hver især repræsenterer en epoke i dansk knallerthistorie.

Den Gamle Bys danskproducerede knallert Skylon Special Jet. Navnet var inspireret af tidens fascination af jetfly.

Skylon – dansk knallertproduktions guldalder

Skylon Special Jet-knallertren er fra 1955. Efter Anden Verdenskrig var der økonomisk smalhals i Danmark, og dansk knallertproduktion opstod i slutningen af 1940'erne som svar på danskernes drømme om billige, motoriserede transportmidler. Første skridt var produktion af motorer, som kunne sættes bag på cykler. Den nye type cykel med hjælpemotor blev i folkemunde kaldt 'røvs-kubber', da motoren som regel blev monteret bag på cyklen.

Den Gamle Bys Skylon så dagens lys i 1955 midt i den danske knallertproduktions guldalder. Nu designede man hele køretøjet fra bunden, og motoren var en integreret del placeret under kranken. Tidens fascination af jetfly skulle have inspireret til, at stellet var af aluminium og til knallertens fulde navn; Skylon Special Jet. Knallerter af mærket Skylon blev produceret i årene

1953-64 i et samarbejde imellem Vilhelm Nellemann Randers og Derby i Aarhus.

Kreidler Florett – vejens konge

I 2016 anskaffede Den Gamle By en Kreidler Florett fra 1974 – en knallert af tysk fabrikat og tysk kvalitet, som i sin samtid blev betragtet som det absolut bedste, vejens konge.

I 1970'erne havde knallerten udviklet sig til at være et status-symbol blandt ungdommen. En Kreidler Florett lignede en motorcykel, den havde bl.a. twinsæde og tre gear og var dermed en drøm for mange raske drenge. Det vilde liv med knallerter i 1970'erne var en fest. Men det var også farligt, og bagsiden af medaljen var de mange ulykker, der involverede knallerter. Det blev vedtaget ved lov, at nye knallerter fra 1. oktober 1979 maks måtte veje 60 kilo og ikke have mere end to gear. Loven tog livet af Kreidler Florett og de andre store knallerter, efter at de havde taget livet af den danske knallertindustri i 1960'erne og 1970'erne. Den store knallertepoke i Danmark var dermed slut. I 1980'erne var det pludselig smart at være sund og have en 10-gæret racer-cykel. Men det er en anden historie.

Motor vehicles in Den Gamle By

Many of Den Gamle By's motor vehicles were chosen because they represent a little segment of the Danish transportation history. In Den Gamle By's 1927 neighborhood stands a 1926 Ford Model T. In the 1920s the Ford Model T was the most popular automobile in the world. In 1972 the Volkswagen Type 1 (Beetle) broke the Ford Model T's world record despite having spent a number of years as the ugly duckling nobody wanted to own. Both vehicles became popular in their time because they were cheap and well-made. In P. Fredsteds Cykel og Knallertværksted [P. Fredsted's Bicycle and Moped Workshop] stands a Skylon from 1955 that represents the period during which Danes began to ride mopeds. In the same workshop stands a Kreidler Florett, the moped, many young people dreamed of in the 1970s.

Årsberetning

Dansk Center for Byhistorie

Mikkel Thelle

Der har været arbejdet på forskellige fronter i årets løb i Dansk Center for Byhistorie. Som del af universitetets tilknytning er der undervist i byhistorie med en særlig vinkel, der går helt tæt på kilderne. De studerende har arbejdet hårdt med dokumenter og kort, og undervisningen har givet anledning til at tænke nyt i forhold til bygninger som kilder. Mange af bygningerne i Den Gamle By har en lang historie at fortælle, som kalder på bidrag fra konservatorer, arkitekter og bygningsarkæologer, og bygningen som materiel kilde kommer mere i fokus. Desuden har der været en del studerende i sving i Den Gamle By med research til f.eks. Aarhus Fortæller – blandt andet har tre studerende valgt at lave specialer inden for museets virke.

Centret forsøger også at opdyrke og opretholde netværk uden for landets, men inden for rimelighedens grænser. Det vil sige, at vi styrker særlige samarbejder, og samtidig får ny inspiration og nye kontakter, men med et øje på de ressourcer vi har. I år har vi villet konsolidere gennem en aktiv deltagelse i den europæiske kongres for byhistorie, under European Association for Urban History, og det har været meget frugtbart (se nedenfor). Nu er vi i organisationskomiteen sammen med lignende centre fra Leicester, Antwerpen og Stockholm. Til de nyopdyrkede områder kan vi tælle centre for byforskning i Berlin og Johannesburg, som vi har rakt ud til gennem et forskningsnetværk på Aarhus Universitet, Urban Orders. Særligt kollegerne i Berlin kan støtte op om arbejdet med forskning i boligbyggeriets nyere historie, hvilket også er på dagsordenen andre steder i Europa i

disse år. Knudepunktet for boligforskning har i flere år været Kristian Buhl Thomsen, der forsvarede sin ph.d. sidste år, men vi har været så heldige at kunne tilknytte en ny ung forsker, Mikkel Høghøj, som arbejder med denne problematik (se nedenfor). Det felt glæder vi os til at udvikle videre.

På forskellige måder er centret også kommet til søs i det forløbne år. Et samarbejde med Kölns universitet har betydet et større netværk omkring havnebyernes historie, som også har affødt en opmærksomhed omkring Aarhus' – og andre byers – nyeste historie som grænsebyer til havet, åen eller fjorden. Vi går videre med denne interesse om vandets betydning for byens kulturhistorie. Men det betyder forhåbentlig ikke at vi går over åen efter vand.

Middelalderens byer

En dag i 1470'erne forsvandt den 12-årige Mikkel Andersen fra en gård ved Lisbjerg nord for Aarhus. Han havde stjålet flæsk og pølser fra sin husbond, og havde brug for at være usynlig, så han sneg sig til en nærliggende landsby hvorfra han heldigvis fandt tjeneste igen. Herfra drog han på gentagne, hemmelige togter til Aarhus, hvor han blandt meget andet stjal to par skindhandsker og solgte det ene til den lokale sognepræst i Rind. For at det ikke skulle være nok stjal drengen nu en hvid hest, drog til byen og indlogerede sig på et aarhusiansk herberg, hvor han stjal lagner og et sværd fra værten, Nis Pedersen. Da han blev pågrebet hidkaldte han sin morbror for at "borge for ham", altså tale hans sag. Denne onkel var tilsyneladende ikke så begejstret for den unge dreng, for han ville "lade Fanden borge for ham", og Mikkel Andersen blev straks hængt i byens galge.

Historien er hentet fra bogen Middelalderens byer i Danmark, som Dansk Center for Byhistorie sammen med Den Gamle By udgav i september, og som er omtalt i afsnittet Årets gang og planer for fremtiden. Her får vi et af de sjældne blik ind i middelalderens byhistorie, som de sparsomme kilder tillader, men middelalderforskere har udviklet nye metoder til at få viden om den helt gamle byhistorie – såsom dendrokronologi og kulstof 14-prøver. Analyser af maveindhold giver os indsigt i de bærrer og kornsorter, som byfolk spiste, og nye udgravninger viser nye voldgrave, og endda ringborge.

Der kommer ny viden hele tiden, og bogen samler de sidste

årtiers forskning på området. Mens arbejdet stod på, voksede ambitionerne og det er blevet en bog, der kan læses af forskere og studerende såvel som almindelige, interesserede læsere. Forfatterne, historieprofessor Bjørn Poulsen og arkæolog Hans Krongaard Kristensen, supplerer hinanden i behandlingen af kongens og kirkens magt, byernes rum og hverdagsliv, handelen og de forskellige grupper af borgere i de fremvoksende middelalderbyer.

Velfærdsbyer og immigranter

Centret har et rekordstort antal ph.d.-studerende tilknyttet i disse år, som enten har deres stipendium søgt hos centret, eller hvor centerets leder Mikkel Thelle deltager i vejledningen. Et af de større felter, der åbnes med disse studier er velfærdssamfundet og den store rolle, danske byer spiller her. Etnologen Silke Radoor Larsen er næsten færdig med sin afhandling om Holstebro fra 1960'erne til 1980'erne, og hvordan man her opbyggede en stærk identitet som velfærdsby. Historiker Mikkel Høghøj skriver på første del af sit projekt Da Aarhus blev moderne, om hvordan man planlagde efterkrigstidens Aarhus for moderne borgeres velfærd. Endelig skriver ph.d.-studerende Silke Holmqvist i sin afhandling, Gæsterne som aldrig tog hjem, om den store gruppe af gæstearbejdere, der kom til Danmark i 1970'erne med en idé om at tage tilbage til deres hjemland efter nogle år. Det skete aldrig, og Silke undersøger gennem et følelseshistorisk perspektiv, hvordan denne gruppe brugte Aarhus og dens forskellige byrum under en fremvoksende velfærdsstat.

Internationale netværk

Centeret var godt repræsenteret ved konferencen for European Association for Urban History i Helsinki i august, hvor Europas byhistorikere hvert andet år sætter hinanden stævne og udveksler den nyeste forskning. Mikkel Høghøj deltog i en diskussion af socialt boligbyggeri, mens Mikkel Thelle sammen med stadsarkivar Søren Bitsch Christensen afholdt en session om digital byhistorie. Mikkel blev valgt ind i foreningens internationale komité, hvis første opgave er at etablere næste konference i Rom i 2018, sammen med den lokale romerske gruppe.

Det blev også til andre kontakter. Som del af et forskningsnetværk, Urban Orders, har centret deltaget i to større works-

hops, der arbejder med hverdagsliv og byrum. I maj afholdtes således et møde i Berlin og i november et i Johannesburg, hvor der bl.a. blev opdyrket kontakter til forskningsmiljøer for bystudier i de respektive byer. Som del af projektet Urban Diaspora, der blev nævnt i sidste årbog, har centrets postdoc, Jakob Ørnberg, deltaget i konferencer i bl.a. Valencia og Vilnius og præsenteret projektets resultater, der allerede er omfattende. Det tværfaglige projekt har vist, hvordan købmænd fra Nederlandene og Tyskland blev tæt integreret i byer som Aalborg og Helsingør, blandt andet gennem strategiske ægteskaber, og skabte en international kultur over generationer. På den anden side kan man også se, særligt i Helsingør, hvordan nederlandske familier beholdt genstande og bøger fra deres oprindelsesland og dermed opretholdt en særlig intern, international kultur i byen.

Det er også i et europæisk spor, når centret har deltaget i en større diskussion om forskning i havnebyernes historie. Dels har Mikkel skrevet et kapitel til antologien *Unlocking the Creative City*, hvor ideen om den "kreative by" bliver diskuteret i historisk perspektiv, med et eksempel fra Aarhus og Hamborg som havnebyer i tiden efter den industrielle periode. Men centret har også deltaget i en europæisk forskergruppe, der vil se på, hvordan Europas havnebyer fra antikken til i dag har formet kontinentets historie og identitet. På den måde bliver den danske byhistorie sat i et internationalt lys.

Forbrugshistorie og urenheder

Det sker tit, at studerende fra Aarhus Universitet får interesse for byhistorie, og for Den Gamle By. Således vejledte Mikkel eksempelvis et speciale om latrinets kulturhistorie, som endte i et produkt, nemlig en "lokumsrute" i Den Gamle Bys app, hvor man kan følge de forskellige lokummer, "hemmeligheder" og toiletter der gemmer sig i museumslandskabet. Samme tema gjaldt, da centret i samarbejde med bl.a. Odense Bys Museer sidste år arrangerede et seminar om "Den (u)rene by", hvor byhistorikere og -arkæologer fremlagde fascinerende historier om fækalier, badstuer og affald. Perspektivet tages nu videre, og der arbejdes på at udgive nogle af disse oplæg som artikler, så også byens bagside kan blive belyst i forskningen.

Urenhed og stank var ikke på plakaten, da centeret i februar i Helsingør Teater lige inden for døren i Den Gamle By afholdt

seminar om forbrugets kulturhistorie. Her blev ivrigt diskuteret musikens betydning for disco-generationen, forbrug af Paris' pladser i 1800-tallet og grænser for brødpriser i det tidligmoderne København. Seniorforsker i Den Gamle By Anette Hoff præsenterede også nogle af sine resultater fra nydelsesmidlernes Danmarkshistorier, hvor hun har bearbejdet et kolossalt kildemateriale til flere bøger allerede. Kaffe, te og chokolade indtog Danmark fra 1700-tallet, og de historier har affødt nye perspektiver på danskernes nydelsesvaner, byboer såvel som præster på landet. Anette talte om samme emne til Historiske Dage i Øksnehallen i København, hvor centret også var til stede med en stand, og Kasper Holdgaard Andersen stillede op til interview på scenen for at fortælle en anden nydelseshistorie, nemlig danskernes drikkevaner i middelalderens byer.

Hvem er centret?

Centret består af leder, ph.d. og lektor Mikkel Thelle, Kasper Holdgaard Andersen, der er videnskabelig assistent – frem til 2018 –, Jakob Ørnbjerg, som er postdoc-ansat ved Urban Diaspora-projektet indtil september 2016, samt studentermedhjælp Gunvor Helene Platou.

Centrets bestyrelse består af museumsdirektør Thomas Bloch Ravn, institutleder Bjarke Paarup, Institut for Kultur og Samfund ved Aarhus Universitet, professor Bjørn Poulsen, Historisk afdeling ved Aarhus Universitet, stadsarkiver og ph.d. Søren Bitsch Christensen, Aarhus Stadsarkiv og seniorforsker Jørgen Mikkelsen, Rigsarkivet, formand for Dansk Komité for Byhistorie.

Centrets tilknyttede yngre forskere er ph.d-studerende Anders Have, Morslands Historiske Museum, ph.d-studerende Simon Rastén, Nationalmuseet, ph.d-studerende Sille Radoor Larsen, Holstebro Museum, ph.d-studerende Mikkel Høghøj, Aarhus Universitet og ph.d-studerende Silke Holmqvist, Aarhus Universitet.

Danish Centre for Urban History annual report

The center has been working on different tracks this year, on both long term and more short term projects. Of the former, the book about then Danish cities in the Middle Ages has been one of the larger ones, and we are proud to have published it. This endeavor began in 1977 with the project "Middelalderbyen" ("The Medieval Town"), and finishing it with a thorough research synthesis is a great pleasure. Many thanks to the two authors, Bjørn Poulsen and Hans Krongaard Kristensen, and to the Velux Foundation for its generous support. Further, the center has been engaged in relevant national and international cooperations, for example with the research network "Shop, city, consumer" which is interested in Danish consumption culture in cities since 1660. Also, in cooperation with Odense City Museums, we have completed a project on the "Unclean City" that will result in a publication and also participated workshops with international partners in both Berlin and Johannesburg, where we are discussing contested public spaces. On the research side, there are five Ph.D.-students attached to the center, of which three are working within the broad "Welfare cities" field. Young researchers in urban history are thus carrying out interesting work here.

Tal og fakta

Thomas Bloch Ravn

Regnskab for 2015

Museets regnskab for 2015 udviser totalindtægter på kr 129.426.632 (2014: kr 132.627.092) og et resultat på kr 358.521. Følgende resumé af regnskabet er angivet i tusinder:

Indtægter

Offentlige tilskud	32.068
Entré	27.915
Butiksdrift	8.880
Klub Den Gamle By, årbog mv	2.301
Restaurantdrift	13.247
Projektrelaterede indtægter	41.559
Diverse	3.457
Indtægter i alt	129.427

Udgifter

Omkostninger til årets projekter	41.559
Personale	57.984
Vedligeholdelse og drift af bygninger	8.023
Udstillinger og arrangementer	1.496
Administration og markedsføring mm	6.947
Øvrige driftsomkostninger	10.760
Renteudgifter	149
Afskrivninger/hedskrivninger	2.150
Udgifter i alt	129.068

<i>Overskud</i>	359
-----------------	-----

Besøgstal

Besøgstallet nåede i 2015 op på 476.050. Tallene for de seneste år ser således ud:

2010	312.330
2011	360.048
2012	386.189
2013	480.270
2014	499.247
2015	476.050

Besættelsesmuseet havde i 2015 i alt 8.906 besøgende mod 7.730 i 2014. Stigningen skyldes især et flot besøgstal i forbindelse med befrielsesjubilæet 4-5. maj samt en generel stigning i skolebesøg og rundvisninger udenfor almindelig åbningstid.

Offentlig støtte og sponsorer

Den Gamle By modtager driftsstøtte fra såvel Kulturministeriet som Aarhus Kommune. Derudover har museet selv en betydelig egenindtægt. Men en fornuftig drift og udvikling beror i meget høj grad på sponsorstøtte fra firmaer og donationer fra fonde og privatpersoner.

Den Gamle Bys hovedsponsor og mediepartner er Jyllands-Posten.

Derudover har museet en række arrangementssponsorer, hus-sponsorer og produktsponsorer, som trofast bakker op og er med til at sikre Den Gamle Bys virke. Se listen over sponsorer bagerst i denne årbog.

Den Gamle By er alle stor tak skyldig.

Donationer

Årets største donation er 2,8 mio kr fra Nordea-fonden og er givet til projektet. Det er for børn, som er nærmere omtalt side 17.

Fra Foreningen PlanDanmark har museet modtaget 1,2 mio kr til efteruddannelse af håndværkere samt genopdagelse af traditionelle håndværksmetoder.

Den Gamle By modtog i 2016 en testamentarisk arv på 1 mio kr efter Marie Pagh.

Augustinus Fonden har bevilget 500.000 kr til Den Danske Vinhistorie som er fjerde bind i serien om Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie. Hertil har Skibsreder Carsten Brébølls Almenyttige Fond også doneret 100.000 kr.

Slots- og Kulturstyrelsen har bevilget Den Gamle By 497.000 kr til projektet Historien fortalt gennem dilemmaspil, som er et projekt under Historier om Danmark og støttet af Nordea-fonden. Endvidere har styrelsen bevilget 142.000 kr til projektet Venner fra fremtiden – historiefortælling i krydsfelt mellem tv, museum og undervisning. Endelig har museet modtaget et rejsestipendie på 13.000 kr til deltagelse og præsentation på konferencen APR2017 i USA.

Varelatteriet har givet 243.000 kr til rekonstruktioner i forbindelse med genskabelse af Aarhus Haandværkerforenings laugssal fra 1934.

Grosserer, konsul N. C. Niensens Fond har doneret 105.200 kr til udgivelse af to bøger til Den Gamle Bys lommebibliotek.

Furi Appel og Gunnar Niskers Fond har uddelt legat på 50.000 kr til Den Gamle By.

Karin og Børge Nissens Fond har bevilget 50.000 kr til illustrationen af Den danske chokoladehistorie, der udkom september 2016.

Fabrikant Albert Niensens og hustru Anna Niensens Fond og Bodil og Jørgen Munch-Christensens Kulturlegat har begge støttet Dansk Plakatmuseum med plakatkunst på henholdsvis 45.000 kr og 50.000 kr

Besøg

Den Gamle By oplever generelt stor interesse fra mange sider. Fra både museumskollegaer, politikere, journalister, universitetsforskere og masser af studerende, som ønsker at besøge Den Gamle By for at høre nærmere om museet og især om de ting, vi har åbnet gennem de senere år, eller som vi er i færd med at udvikle.

Den 3. maj besøgte kulturminister Bertel Haarder museet, og 23. juni var EU kommissær Margrethe Vestager og hendes medarbejdere fra Bruxelles på besøg. Den Gamle By har også haft besøg af kommunale delegationer fra Linköping i Sverige, Akershus fylkeskommune i Norge samt Besiktas Kommune i Istanbul.

Repræsentanter for tidligere og kommende europæiske kulturhovedstæder har været på besøg, og organisationen Culture for Cities and Regions har afholdt en række workshops i Den Gamle By.

Derudover har personalegrupper fra en lang række museer i Nordeuropa, Norden og ikke mindst Danmark fået en introduktion til Den Gamle By med efterfølgende rundvisning.

Endelig har forskere fra universiteter over hele verden aflagt besøg i Den Gamle By. Interessen samler sig bl.a. omkring museets arbejde med erindringsformidling og anden form for inklusion, arbejdet med at dokumentere (næsten) nutiden, det levende museum, dragtsamlingen, men også Den Gamle Bys store samlinger og anderledes måde at drive museum på påkalder sig betydelig interesse.

Konferencer og studieture

Ideer og nybrud i Den Gamle By tager ofte afsæt i inspiration fra besøg på andre museer og dialog på konferencer. Og året igennem deltager museets personale i mange arrangementer og studieture, hvor der udveksles erfaringer og hentes nye ideer.

De vigtigste fora er Association of European Open Air Museums, Nordisk FRI, Organisationen Danske Museer (ODM) og Nordisk Museumsforbund. De væsentligste samarbejdsmuseer er Beamish og Black Country Living Museum fra England, Skansen og Jamtli i Sverige, Nederlands Openluchtmuseum i Holland, Malmø og Norsk Folkemuseum i Norge, Bokrijk i Belgien samt Zapatéri Néprajzi Múzeum (også kaldet Skanzen) i Ungarn.

Af besøgte udenlandske museer kan blandt andet nævnes Sovereign Hill i Ballarat, Australien, Buckingham Palace i London, Museum of Innocence, Istanbul, Tyrkiet, de hollandske museer Nederlands Openluchtmuseum, Het Scheepvaartmuseum, Verzetsmuseum/Dutch Resistance Museum, Micropia, Het Spoorwegmuseum og de tyske museer Marta i Herford og Freilichtmuseum Kommern, Norsk Folkemuseum samt Malmö Museers magasin og Malmö Stadsarkiv.

Omkring konferencedeltagelse er der tale om en ganske omfattende aktivitet, som det vil være for omfattende at opliste her. Derfor nævnes alene konferencer, som er afholdt i Den Gamle By, samt udenlandske konferencer, hvor Den Gamle Bys medarbejdere har holdt indlæg.

Den Gamle By har i årets løb dannet ramme om følgende konferencer med Den Gamle By som vært: Den 1. februar holdt Nyere Tids Netværk under ODM et seminar i Den Gamle By med temaet samtidsindsamling og -dokumentation. 25. februar holdt Dansk Center for Byhistorie seminar over temaet Shop, Consumer, City. Den Gamle By afholdt 19. april en tekstil-workshop i samarbejde med Dansk Grundforskningsfonds Center for Tekstilforskning ved Københavns Universitet. Om eftermiddagen samme dag var de danske museers netværk for dragt- og tekstil inviteret til et seminar om samarbejdsprojekter mellem universiteter og museer. Nordisk Museumsforbund afholdt 16.-17. september et udviklings- og dialogseminar med temaet Formidling.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn har 20. maj præsenteret Den Gamle By på et møde på Lesbos i Grækenland i forbindelse overrækkelsen af Luigi Micheletti Award til Den Gamle By. Og 29.

september fortalte Thomas Bloch Ravn om Den Gamle Bys arbejde med forskellige former for levendegørelse på et møde i Nordisk FRI på Skansen i Stockholm.

Overinspektør Martin Brandt Djupdræt deltog 17.-18. maj i fejringen af Dimitri Gusti National Village Museums 80 års jubilæum i Bukarest i Rumænien med et indlæg om Den Gamle Bys arbejde med samtidshistorie.

Museumsinspektør Kitt Boding-Jensen har 23. august i regi af Landsforeningen til Bevaring af film og fotos deltaget i studietur til Malmö med besøg på Malmö Museers magasin og Malmö Stadsarkiv, desuden i foreningens to seminarer, hvor hun på seminaret 'The Melting Pot - når indsamling og formidling af fotografi og film smelter sammen' den 21. januar holdte indlægget "Strategier for brug af sociale medier, Instagram (og lidt Facebook), til andet end formidling". Samme tema blev hun inviteret til at give et indlæg om på Nordiska Museet i Stockholm af netværket IdeK i december 2015 i regi af projektet 'Collecting the Digital: From a Photographic Perspective' støttet af Nordiska Kulturfonden.

Museumsinspektør Lisbeth Skjernov holdt 17. november 2015 hovedoplægget på seminaret Innsamling fra vår tid - hva, hvorfor, hvordan? Seminar om samtid, samlinger og samfunnsrolle, Maihaugen, Norge: "Instagram som dokumentasjons- og innsamlingsmetode.

Museumsinspektør Anneken Appel Laursen afholdt forelæsningsrelæsningen "Hjemløs på museet - et udstillingsprojekt i en følsom balanceakt", på Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogiks Vårkonferens, 11. februar, Östersund, Sverige og oplægget "Medvirking i Den Gamle By - inklusion og deltagelse på museer" på konferencen "Det relevante museum" 17.-21. oktober i Trondheim, Norge.

Centerleder Mikkel Thelle var medarrangør på en session om digital byhistorie på Conference for European Association of Urban History, Helsinki i august måned.

Marianne Bager, Afdelingsleder for Undervisningsafdelingen holdt 6.-8. september indlæg på Kick-off møde til det internordiske projekt Nordplus Higher Education om internship og employability for historiestuderende ved universiteter, seminarer og andre højere læreanstalter i Sandefjord, Norge.

Forskning, publikationer og debatindlæg

- Andersen, Berit Guldmann og Karsten Tuft: Red Barnets Børnehave Rosenvang. Den Gamle Bys årbog 2016, side 37.
- Andersen, Kasper Holdgaard: Artikler til Danmarkshistorien.dk om En stormandsresidens ved Tissø ca 550-1050 og Middelalderens og renæssancens alkoholkultur ca 1000-1600.
- Bitsch, Birka Ringbøl og Tove Engelhardt Mathiassen: A New Danish Project in Textile Terminology: textilnet.dk, i Verbal and Nonverbal Representations in Terminology. Proceedings of the TOTh Workshop 2013, red. Lervad, S. m.fl. 2016, side 171-175.
- Boding-Jensen, Kitt: Afsnittene om Familien og Arbejdspladser i bogen Aarhus i årtier – Aarhusianernes historie fortalt i billeder. 1950'erne, red. Søren Bitsch Christensen, 2016, side 174-227 og 228-267.
- Djupdræt, Martin Brandt: How the Viking got his helmet, i We call them Vikings, red. Gunnar Andersson, Swedish History Museum, 2016, side 186-193.
- Elkjær, Trine Loch: På Borgernes Mark, 2015, 205 sider.
- Hoff, Annette: Den Danske Chokoladehistorie, 2016, Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie, bind 3, 326 sider.
- Hoff, Annette: Nydelsesmidlernes Danmarkshistorie – og jagten på 1600-årenes first movers. Danske Museer 1/2016, side 21-23.
- Hoff, Annette: Jøderne og Chokoladen, Skalk 4/2016, side 27-30.
- Hoff, Annette: Leksikalske opslag til Danmarkshistorie.dk om Den danske tehistorie, Den danske kaffehistorie, Den danske chokoladehistorie.
- Hoff, Annette: Den Danske Chokoladehistorie, artikel på Videnskab.dk.
- Laursen, Anneken Appel: Et somalisk hjem i Danmark. Den Gamle Bys årbog 2016, side 63.
- Laursen, Anneken Appel: Afsnittene om Byen og Årtiets ansigter i bogen Aarhus i årtier – Aarhusianernes historie fortalt i billeder. 1950'erne, red. Søren Bitsch Christensen, 2016, side 64-107 og 312-349.
- Laursen, Anneken Appel: Homeless in Den Gamle By, i Unheard Voices, International Yearbook, Open Air Museums 2015, Serbia, side 183-189.
- Laursen, Anneken Appel: Le musée pour tous: comment accueillir un sans-abri, i Exposer-s'exposer, de quoi le musée est-il le contemporain, konferencepublikation fra MuCEM – Musée des

- civilisations de l'Europe et de la Méditerranée 2016, side 93-98.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Grove Tøyer til Colonierne. Indlæg i Weekendavisen 4. december 2015.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Protective Strategies and Emotions Invested in Early Modern Danish Christening Garments, i TEXTILE, Cloth and Culture, 2016, side 208-225.
- Mathiassen, Tove Engelhardt og Bodil Møller Knudsen: Gartnerhistorisk netværk i Danmark. Bulletin för trädgårdshistorisk forskning, 29/2016, side 29.
- Mathiassen, Tove Engelhardt og Birka Ringbøl Bitsch: A New Danish Project in Textile Terminology: tekstilnet.dk, i Verbal and Nonverbal Representations in Terminology. Proceedings of the TOTh Workshop 2013, red. Lervad, S. m.fl. 2016, side 171-175.
- Rasmussen, Christian og Lisbeth Skjernov: User involvement as a collection method. Museum iD, issue 18, 2016, side 78-91.
- Ravn, Thomas Bloch: Årets gang og planer for fremtiden. Den Gamle Bys årbog 2016, side 11.
- Ravn, Thomas Bloch: Den Gamle Bys Billedguide, 2016, 71 sider.
- Ravn, Thomas Bloch: Pictureguide Den Gamle By, 2016, 71 sider.
- Ravn, Thomas Bloch: Et museum kan også spille en rolle på det skole-sociale område, i Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentres årbog 2015-2016, side 32-35.
- Ravn, Thomas Bloch: Skal et museum være politisk korrekt? Debatindlæg i Berlingske Tidende, 27. december 2015.
- Ravn, Thomas Bloch: Museer som sociale igangsættere. Kronik i Jyllands-Posten 12. februar 2016.
- Ravn, Thomas Bloch: Museer skal også være business. Kronik i Berlingske Tidende 29. april 2016.
- Ravn, Thomas Bloch: Den besøgende er altid vigtigere end værket. Debatindlæg i Politiken 23. maj 2016.
- Ravn, Thomas Bloch: Museer skal da være historiske korrekte, ikke politisk korrekte. Debatindlæg i Politiken 9. juni 2016.
- Ravn, Thomas Bloch: Fremtid i gamle håndværk. Kronik i Jyllands-Posten 2. august 2016.
- Ravn, Thomas Bloch: Kultur som overskudsforretning. Kulturklumme, Altinget 18. august 2016
- Ravn, Thomas Bloch: Museer skal udfordre digital virkelighedsforsnævring. Kronik i Kristeligt Dagblad 30. august 2016.
- Ravn, Thomas Bloch: Kultur kan være meget mere end bare kultur. Kulturklumme, Altinget 15. september 2016.

- Rønne, Christian, Rasmus Vinther og Martin Brandt Djupdræt: En vikingepankevej genskabt til Aarhus Fortæller. Den Gamle Bys årbog 2016, side 83.
- Skjernov, Lisbeth og Christian Rasmussen: User involvement as a collection method. Museum iD, issue 18, 2016, side 78-91.
- Schanz, Elsebeth Aasted: Fristaden. Christianias plakater i 45 år. Katalog Dansk Plakatumuseum 2016, 48 sider.
- Schanz, Elsebeth Aasted: Fristaden Christiania, Den Gamle Bys årbog 2016 side 48.
- Søholm, Dorte: Made in Aarhus, 2016, 239 sider.
- Thelle, Mikkel og Dhan Singh: Mobilities and representations. A conversation with Peter Merriman, Colin Divall, Sunny Stalter-Pace and Tim Cresswell, i Mobilities in History 8, 2016/17, side 7-18.
- Thelle, Mikkel og Kasper H. Andersen (red.): Danmarks Byer i Midaldertiden, af Bjørn Poulsen og Hans Krongaard Kristensen, 2016, 560 sider.
- Vestergaard, Anna Wowk: Anmeldelse af bogen De, der tog teten. Danske landbokvinder i menighedsråd, værgeråd og hjælpepekasser 1903-1930, red. Merete Bo Thomsen, Historie-online.dk, 19. januar 2016.
- Vinther, Rasmus, Christian Rønne og Martin Brandt Djupdræt: En vikingepankevej genskabt til Aarhus Fortæller. Den Gamle Bys årbog 2016, side 83.

Blogs

- Andersen, Berit Guldmann: 2 blogindlæg
- Djupdræt, Martin Brandt: 3 blogindlæg
- Ingvordsen, Jens: 22 blogindlæg
- Mathiassen, Tove Engelhardt: 6 blogindlæg
- Rasmussen, Søren Tange: 8 blogindlæg
- Ravn, Thomas Bloch: 11 blogindlæg
- Røn, Gitte Kidmose: 4 blogindlæg
- Vestergaard, Anna Wowk: 5 blogindlæg
- Wittmann, Erik: 1 blogindlæg

Hverv

Den Gamle Bys personale er medlem af en del bestyrelser, ligesom mange også indgår i universiteternes censorkorps. Nedenfor opregnes nogle af de væsentligste sammenhænge.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn var frem til april formand for Foreningen af Specialmuseer i Danmark. Han er formand for bestyrelsen af Dansk Center for Byhistorie og endvidere bestyrelsesmedlem i Enigma – museum for post, tele og kommunikation samt Clay Keramikmuseum Danmark.

Overinspektør Martin Brandt Djupdræt er medlem af bestyrelsen for Aarhus Sommeropera og af referencegruppen for Dansk Skolemuseums samling.

Museumsinspektør Elsebeth Aasted Schanz er online jury-medlem i organisationen Poster for Tomorrow (Paris) med vurdering og udvælgelse af plakater til konkurrencen og udstillingen Make Extremism History samt medlem af The V&A Posters Network, London.

Museumsinspektør Tove Engelhardt Mathiasen er leder for tekstilnet.dk – en digital ordbog over historiske dragt- og tekstilord. Er medlem af en række forskningsnetværk, herunder CIETA, Centre International d'etude des Textiles Anciens, og ICOM Costume Comitée.

Museumsinspektør Kitt Boding-Jensen er medlem af bestyrelsen for Foreningen Danske billeder og Landsforeningen til Bevarelse af film og fotos.

Museumsinspektør Lisbeth Skjernov er medlem af bestyrelsen for Dansk Komité for Byhistorie.

Museumsinspektør Anneken Appel Laursen er medlem af Kulturmiljørådet for Aarhus Kommune.

Museumsinspektør Berit Guldmann Andersen er medlem af bestyrelsen for Historisk Samfund for Århus Stift.

Afdelingsleder for Levende museum, Henning Lindberg er formand for Nordisk Museumsforbund/Danmark.

Bestyrelsen

Formand for Den Gamle Bys bestyrelse er direktør Peter Kjær, som sammen med næstformand, fhv. dekan Bodil Due, Aarhus Universitet, og administrerende direktør Thomas Jensen udgør museets forretningsudvalg.

Derudover består bestyrelsen af forhenværende folketingsmedlem Elisabeth Arnold og direktør Martin Busk, som begge er udpeget af Aarhus Byråd, formand for Erhverv Aarhus, advokat, Jan Børjesson, formand for LO-Aarhus Ole V. Christiansen, formand for Aarhus Haandværkerforening malermester Søren Dyhr, formand for regionsrådet i Region Midtjylland Bent Hansen, formand for kommunekontaktrådet i Region Midtjylland, borgmester Jan Petersen samt afdelingsleder for Levende Museum Henning Lindberg, som er repræsentant for Den Gamle Bys personale.

Personale

Museumsdirektør er mag.art. Thomas Bloch Ravn. Han leder Den Gamle By sammen med en chefgruppe bestående af administrationschef, cand.merc. Jan Nielsen, projektchef, cand. phil. Allan Leth Frandsen, bygningschef, arkitekt maa Niels Meyer samt overinspektør cand.mag. Martin Brandt Djupdræt. Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn har det overordnede ansvar for museale principper, udvikling og strategi samt for eksterne kontakter.

Ud over chefgruppen refererer følgende til museumsdirektøren: direktionssekretær Pernille Bruun, seniorforsker, dr.phil. Annette Hoff samt leder af Dansk Center for Byhistorie, adjunkt, ph.d. Mikkel Thelle. Kommunikationsafdelingen refererer ligeledes til museumsdirektøren og består af pressekoordinator Mere te Pallesen, digital redaktør Mikael Laursen og marketingansvarlig Lotte Waltersdorff-Lassen. Grafiker Rikke Gormsen samt assistenterne Anne Fuglsang, Kamma Mogensen og Gitte Hougaard, refererer til Lotte Waltersdorff-Lassen.

Den Gamle Bys programafdeling refererer ligeledes direkte til museumsdirektøren. Afdelingen står for planlægning af arrangementer på museet i weekender og småferier. Den ledes af museumsinspektør Berit Guldmann Andersen, og består i øvrigt af eventmedarbejder Katrine Kalstrup og publikumsassistent Tina Jønsson.

I Dansk Center for Byhistorie er Mikkel Thelle centerleder. Herudover indgår cand.mag. Kasper Holdgaard Andersen, specialestuderende Lasse Andersen samt historiestuderende Gunvor Platou og et mindre antal projektansatte i arbejdet.

Administrationschef Jan Nielsen er ansvarlig for økonomi, per-

sonale og museets almindelige drift, herunder IT, rengøring, butikker, billetsalg, systue, gartnere og restaurationsområdet.

Økonomifunktionen består af bogholder Aase Back Kjeldsen, økonomisekretær Marianne Skov Vitved, bogholderiassistenterne Merete T. Lantz, Lene Frederiksen, Dorthe J. Andersen, Kirsten Woetmann, Sussi Lindgren Løth og Jeanette Lauritzen samt af projektøkonomiassistent Anne Grethe Holm Nielsen og personalesekretær Claus Rønlev. Derudover kontorassistent Jane Brahe og Bogdan Jachowski, som er ansat som kontormedhjælper.

Den Gamle Bys IT- og sikringsafdeling ledes af tekniker Ole Bojesen. I afdelingen er ansat Jesper Langberg Olesen, Christoffer Rasmussen, Jan Olsen, Jørgen Reinhold, Jann Pedersen, Henriette Bendtsen, Tommy Sørensen Møller og Torben Sandberg.

I billetsalget er ansat afdelingsleder Bjarne Brun Bjerg, og i receptionen er ansat Jytte Hansen og Annette Eskildsen, som også hjælper til på Besættelsesmuseet. Derudover seks a-vagter som har det daglige ansvar for publikumsområdet. Et større antal timelønnede medarbejdere er ligeledes tilknyttet billetsalget. Butiksafdelingen ledes af butiksbestyrelse Helle Vester Jensen. Desuden er ansat indkøber Bente Snedker, lagermedhjælper Hanne Philippon Christensen, butiksassistenten Dorthe Gaarsvig Døssing og Leila Ostenfeldt samt butiksmidhjælperne Karen Holst Rasmussen og Jeanette Andersen. Personalet i butikkerne suppleres med et større antal timelønnede medhjælpere.

Den Gamle Bys skræddersal består af daglig leder Lone Rønn Engelbrecht samt museumsassistenterne Connie Hoffmann, Ulla Hansen, Birgit Klauber, Heidi Braad Hansen og Una Hylleberg Ejby.

Det faste personale på restaurationsområdet udgøres af køk-kenchef Rasmus Holsteen Jessen samt kokkene Anne Kathrine Gundestrup, Pia Bischoff, Carol H. Dixon og catermedhjælper Nanna Gry Ekenberg samt bagerne Henning Løbner, Helle Skovbjerg og Michelle J. Braganza. Restaurationskoordinator Rikke Pedersen og arrangementskoordinator Britha Lunding er ligeledes en del af restaurationsafdelingen, som i højsæsonerne suppleres af et stort antal timelønnede medhjælpere.

Gartnerafdelingen ledes af formand Gitte Kidmose Røn, som 1. december 2015 kunne fejre sit 25 års jubilæum i Den Gamle By. Souschef i afdelingen er Mikkel Thoft Madsen, og afdelingen består i øvrigt af gartner Truels Asger N. Truelsen og gartnermed-

hjælper Frank Kristensen. Endvidere indgår assistent Laurits Nørgaard Petersen og gartnermedhjælper Asger Koller Mønster i afdelingen sammen med gartner elev Erik Wittmann.

Rengøringsafdelingen består af rengøringsleder Jane Heiborg Johansen samt rengøringsassistenterne Anders Jensen, Birgit Kongsgaard, Charlotte Lauring Nielsen, Ejvin Jæger Iversen, Gunhild Asmussen, Hanne Vissing Jakobsen, Hans Henrik Martensen, Karsten Nielsen, Kim Pappé Andersen, Lene Dalgaard, Randi Kamilla Jørgensen og Brita Pedersen. Rengøringsgruppen suppleres i højsæsonerne med et antal medhjælpere.

Overinspektør Martin Brandt Djupdræt har ansvaret for Den Gamle Bys samlinger, formidling, bevaring og bibliotek samt Levende Museum, undervisningsafdeling og koordineringen af museets frivillige.

Med reference til overinspektøren er ansat museumsinspektørerne cand.mag. Kitt Boding-Jensen, cand.mag. Jens Ingvordsen, cand.mag. Connie Jantzen, cand.mag. Anneken Appel Laursen, cand.phil. Tove Engelhardt Mathiassen, cand.mag. Agnete Amund Rasmussen, cand.mag. Søren Tange Rasmussen, ph.d. Elsebeth Aasted Schanz og cand.mag. Lisbeth Skjernov. I den museumsfaglige afdeling indgår endvidere de projektansatte mag. art. Danielle Guldman Sekwati, cand.mag. Doron Haahr og cand. mag. Christian Rasmussen samt arkivmedarbejder cand.mag. Stig Asbjørn Vestergaard. Derudover er i afdelingen ansat registrator Ove Hove samt museumsassistenterne Jane Maj-Britt Brügger, Lorents Larsen, Mette Kvarning, Jette Munk, Lone Engelbrecht og Bodil Brunsgård Nielsen. I løbet af året har en række studerende også være tilknyttet afdelingen i forbindelse med praktikophold og særlige opgaver.

Som leder af Dansk Plakatmuseum har Elsebeth Aasted Schanz i sin stab museumsassistenterne Pierre Briand, Stig Bek, Sanne Staal Guldholt og Lone Gallø Sørensen.

Som leder af Besættelsesmusset er Søren Tange Rasmussen chef for timelønnet personale og frivillige.

Anne-Grete Roed Jensen er Den Gamle Bys bibliotekar og har samtidig ansvaret for Klub Den Gamle By.

Bevaringsafdelingen ledes af cand.scient.cons. Karen Woer. Afdelingen består derudover af cand.scient.cons. Nynne Raunsgaard Sethia, grafisk konserveringstekniker Ole Hertzum, møbelkonservator Torsten Meinert Johnsen, malerikonserveringstekniker Naja Hølvig Mikkelsen, kulturhistorisk konserveringstekniker

Gitte Sørig Thomsen, konserveringsassistent Kari Helene Berg og magasinmedarbejder Anker Østergård Kristensen.

Lærer PD Henning Lindberg er leder af Levende Museum, imens Den Gamle Bys undervisningsafdeling ledes af lærer PD Marianne Bager. Til de to afdelinger er knyttet projekt- og frivilligkoordinator cand.mag. Anki van Dassen og museumsassistenterne Jens Kristian Boll, Lotte Kofod, Linda Andersen Fog og Birgitte Damkjær samt assistent Bodil Hansen og produktionskoordinator Lone Rønn Engelbredt, som også fungerer som leder af skræddersalen. Begge afdelinger suppleres med et større antal timelønnede medhjælpere.

Projektchef Allan Leth Frandsen leder Den Gamle Bys sekretariat for museets store projekter. Projektkoordinator er museumsinspektør, cand.mag. Anna Wowk Vestergaard, og derudover er tilknyttet museumsinspektørerne cand.mag. Berit Guldmann Andersen og cand.mag. Erik Nellemann Nielsen samt projektmedarbejderne cand.mag. Maria Juul Pedersen, cand.mag. Mette Andersen og cand.mag. Peter Bjerrum. Endelig er der til afdelingen knyttet museumsassistenterne Rikke Hartmann Andreasen, Dorte Telling Madsen og Trine Vindevoghel. I juni måned modtog Trine Vindevoghel et legat fra Birte og Peter Jensens Fond. Legatet bliver uddelt til en medarbejder i Den Gamle By, som har udvist et særligt engagement og ydet en særlig indsats såvel fagligt som kollegialt.

Bygningschef Niels Meyer har ansvaret for museets tegnestue, bygningsafdelingerne, udstillingsafdelingen samt teknisk afdeling.

På Den Gamle Bys tegnestue er ansat arkitekt maa Karen Marcmann, arkitekt maa Jonas Rump Nielsen, arkitekt maa Susanne Mikkelsen, bygningsarkæolog cand.mag. Erik Bjerre Fisker, bygningskonstruktørerne Martin Sommer og Tina Holst Juhl, museumsassistent Solveig Kirstine Kristensen samt byggetekniker René Duhn Gotthardsen Scarpa. Flere af tegnestuens ansatte har også i 2016 udført arbejde for museets projektafdeling.

Museets udstillingsafdeling ledes af scenograf og møbelsnedker Tine Scharling Thomsen. Ansatte er udstillingsteknikerne Kurt Edelhardt Eriksen, Mikkel Bødker Lüders, Flemming Enevoldsen og Jonas Kongsbach, udstillingstekniker og skiltemaler Lars Ørbæk Laursen, grafikerne Frank Pedersen og Henrik Nøhr Mikkelsen, museumsassistent Karen Margrethe Jensen, museumssmed Johannes Bengtson Pedersen og smed Bjarne Maj.

Teknisk afdeling ledes af stærkstrømsingeniør Rasmus Kjellerup Lassen, og ansat her er elektriker Svend Lassen, ventilationstekniker Henrik Bavnild Jensen og maskinmester Jens Jagd Jeppesen. I afdelingen indgår også servicegruppen, hvor følgende er ansat: serviceinspektør Per Bruun Hansen og serviceassistenterne Dan Christensen, Rene Christensen, Brian Hansen, Jørn Brøndberg og Per Ammitzbøl Sørensen.

Malerafdelingen ledes af formand Torsten Lykke Nielsen, som har ansat malersvendene Ditte Marie Skjødt, Kent Overby Stück og Dorthe Kristensen samt malerlærlingene Anton Bo Stefansen og Anne Nørgaard Møller.

Murerafdelingen ledes af murerformand Hans Bendix Weiss, og han har i afdelingen ansat murersvendene Bjarne Andersen, Carl Henrik Vammen, Erik Hansen, Lars Fabricius og Henrik Dalgaard Nielsen samt murerarbejdsmændene Bastian Holm Engeskov og Niels Kure Jensen. Derudover brolægger John Nielsen, og murerlærlingen Dennis Kristiansen.

Tømrerne ledes af formand Ejvind Maltesen. I afdelingen er ansat svendene Christina Veinholt Jensen, Lasse Ebbe Ebbesen, Rasmus Vinther, Thomas Bordal, Tommy Ravnsbæk og Christian Rønne Larsen. Derudover bygningsnedker David Fuglsang Hansen og lærlingene Martin Erik Olsen og Jules Mathias Elling.

Sidst, men ikke mindst bør nævnes museets ca. 250 frivillige, der er fordelt på mange afdelinger, hvor de med ildhu og viden løser opgaver, museet ellers ikke ville kunne løfte. Staben af frivillige består p.t. af et bryggerlaug, et radiolaug, et knallertlaug, et telefonlaug, et dokumentationslaug for boligområdet i Gjellerup, et samtidshistorisk laug i forbindelse med udstilling af somalisk lejlighed, en gruppe børneaktører, besættelsesmuseets frivillige samt en række individuelle frivillige, der formidler de historiske huse, værksteder, butikker og konditoriet samt hjælper med registrering, undersøgelser, klargøring af genstande, praktiske gøremål og produktion af beklædningsdele til museets aktører.

Sponsorer

Hovedsponsor

Jyllands-Posten
Grøndalsvej 3
8260 Viby J

Arrangementssponsorer

A. Enggaard A/S
Ceresbyen 64
8000 Aarhus C

Carlsberg Danmark A/S
Vesterfælledvej 6
1750 København V

Danske Bank
Åboulevarden 69
8000 Aarhus C

Falck A/S
Falck-Huset
Polititorvet
1780 København V

STARK Aarhus
P.O. Pedersens Vej 5
8200 Aarhus N

Produktsponsorer

A.C. Perchs Thehandel Te
Volden 3
8000 Aarhus C

Brille Galleriet Rosensgade 16 8000 Aarhus C	Glas til historiske briller
Carlo Gavazzi Handel A/S Over Hadstenvej 40 8370 Hadsten	Dupline-komponenter til intelligente bygnings- installationer
KEN Storkøkken A/S Runetoften 15-17 8210 Aarhus V	Køkkeninventar/service
PostNord Danmark Hedegaardsvej 89 2300 København S	Posthusets drift
Primagaz Danmark A/S Sandvadsvej 11 4600 Køge	Gas
Rambøll Danmark A/S Olof Palmes Allé 22 8200 Aarhus N	3D opmåling/scanning
Siemens A/S Building Technologies Bredskifte Allé 15 8210 Aarhus V	Installation, servicering og vedligeholdelse af Den Gamle Bys sikringsystemer
Steff-Houlberg TULIP FOOD COMPANY A/S Tulipvej 1 8940 Randers SV	Udlån af pølsevogn
World Translation A/S True Møllevej 5 8381 Tilst	Oversættelser

Hussponsorer

BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Aalborggården, Stenhuset
BDO Statsautoriseret revisionsaktieselskab Kystvejen 29 8000 Aarhus C	Sadelmagerens Hus
BioMar Group A/S Værkmestergade 25, 6. 8000 Aarhus C	Købmandsgården 1864
Boghandlerforeningen Børsen 1217 København K	Boghandlen
CAC Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Helsingør Theater
CAC Fonden Agerøvej 49 8381 Tilst	Møntmestergården
Danske Guldsmede og Urmagere Kongevejen 270 2830 Virum	Guld-, sølv- og ursamlingerne
EL:CON GRUPPEN A/S Ryhavevej 50 8210 Aarhus V	Svendborghuset
Forskningsfondens Ejendomsselskab A/S Finlandsgade 14 8200 Aarhus N	Apoteket

Gorrissen Federspiel Silkeborgvej 2 8000 Aarhus C	Hobrohuset
GRUNDFOS Holding A/S Poul Due Jensens Vej 7 8850 Bjerringbro	Vandmøllen
Lantmännen Unibake Holding A/S Oensvej 28 8700 Horsens	Bagerbutik
Meyerdonation Stokagervej 23 8240 Risskov	Randershuset
Nordea-fonden Sankt Clemens Torv 2-6 8000 Aarhus C	Aalborggården, Empirehuset
OK a.m.b.a. Åhave Park Vej 11 8260 Viby J	Sønderborghuset, Havbogade 29
SCANDINAVIAN TOBACCO GROUP'S GAVEFOND Sydmarken 42 2860 Søborg	Tobaksspinderiet og tobaksladen
Spar Nord Fonden Østeraa 12 9000 Aalborg	Aalborggården, Grotumfløjen
STARK Aarhus C Daugbjergvej 17 8000 Aarhus C	Aarhus Mølle, kostald og hestestald
STARK Skejby P.O. Pedersens Vej 5 8200 Aarhus N	Teglværksladen

Steff-Houlberg TULIP FOOD COMPANY A/S Tulipvej 1 8940 Randers SV	Musiktribunen ved Traktørstedet
Stibo A/S Axel Kiers Vej 11 8270 Højbjerg	Bogtrykkeriet
Aarhus Brandkorpsforening Ny Munkegade 15 8000 Aarhus C	Sprøjtehuset
Aarhus Oliefabriks Fond for almene Formål Tomsagervej 2 8230 Åbyhøj	Stampemøllen
Aarhus og Omegns Biavlerforening Knudevejen 20, Edslev 8362 Hørning	Bistaderne
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Hack Kampmanns Plads 10 8000 Aarhus C	Haderslevhusene
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Hack Kampmanns Plads 10 8000 Aarhus C	Lille Rosengaarden
Aarhus Stiftstidendes Fond Hans Broges Gade 2 8100 Aarhus C	Borgmestergaarden

